

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი
Grigol Robakidze University

ხელნაწერის უფლებით
With the right of manuscript

ეკა ბესელია
Eka Beselia

წამების მსხვერპლის უფლებების დაცვის პრობლემა საქართველოში:
სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური ასპექტები

**The Problems of Protecting the Rights of Victims of Torture in Georgia:
Criminal and Criminological Aspects**

სპეციალობა: სამართალი
Speciality: Science of Law

დისერტაცია წარდგენილია სამართლის დოქტორის აკადემიური
ხარისხის მოსაპოვებლად

Thesis is presented for obtaining of the Dr. of Law Academic Degree

რეზიუმე
Abstract

თბილისი
Tbilisi

2015

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

ეკა ბესელია

წამების მსხვერპლის უფლებების დაცვის პრობლემა საქართველოში:
სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური ასპექტები

სპეციალობა: სამართალი

დისერტაცია წარდგენილია სამართლის დოქტორის აკადემიური
ხარისხის მოსაპოვებლად

რეზიუმე

თბილისი

2015

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:
გიორგი ღლონტი,
სამართლის დოქტორი,
პროფესორი

ოფიციალური შემფასებლები (ოპონენტები):

გიორგი თოდრია - გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის
პროფესორი;

პეტრე დაუთაშვილი - გრიგოლ რობაქიძის სახელობის
უნივერსიტეტის პროფესორი.

დისერტაციის დაცვის თარიღი გამოქვეყნდება უნივერსიტეტის ვებ-
გვერდზე www.gruni.edu.ge

დისერტაციის დაცვა შედგება გრიგოლ რობაქიძის სახელობის
უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის საატესტაციო-საექსპერტო
კომიტეტის სხდომაზე

დისერტაციის გაცნობა შესაძლებელია გრიგოლ რობაქიძის
სახელობის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში (თბილისი, ჯანო
ბაგრატიონის ქ. #6)

სარჩევი

შესავალი	5
სამეცნიერო ლიტერატურის მიმოხილვა და კვლევის თეორიულ-პრაქტიკული კონტექსტი	10
მეთოდოლოგია	12
კვლევის შედეგები	17
განსჯა და მეცნიერული მიგნებები	19
ნაშრომის მეცნიერული სიახლე.	49
დასკვნა-რეკომენდაციები	51

1. შესავალი

თანამედროვე მსოფლიოში სულ უფრო მეტი ყურადღება ეთმობა ადამიანის უფლებების, თავისუფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვას. საქართველომ შესაბამის საერთაშორისო ნორმებთან საკუთარი კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის ვალდებულება იკისრა, რამაც საშუალება მოგვცა ახლებურად გაგვეაზრებინა სამამულო კრიმინოლოგიის ცალკეული მეცნიერული დებულება, შეგვეცვალა თანამედროვე სისხლის სამართლის პოლიტიკის პრიორიტეტები. შემთხვევითი არაა ის ფაქტი, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კანონით დაცული ღირებულებების ჩამონათვალში პირველ ადგილზე ადამიანისა და მოქალაქის უფლებები და თავისუფლებები ფიგურირებს, ხოლო პიროვნების წინააღმდეგ დანაშაულისთვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის განმსაზღვრელი ნორმები კოდექსის კერძო ნაწილშია წარმოჩენილი.

ძალადობის, წამების აკრძალვა დადგენილია ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციით (მუხლი 5), საერთაშორისო პაქტით სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ (მუხლი 7), წამებისა და სხვა სახის სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის და დასჯის წინააღმდეგ კონვენციით, საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლით, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 126, 144¹, 144², 144³ მუხლებით და საქართველოს სხვა ნორმატიული სამართლებრივი აქტებით.

საქართველოს სამართლებრივი პოლიტიკის კონცეფცია მოითხოვს ჰუმანიზმისა და „სისხლისსამართლებრივი რეპრესიების ეკონომიის“ პრინციპის განუხრელ დაცვას, რაც იმას ნიშნავს, რომ დანაშაულის ჩამდენი პირის მიმართ სამართლებრივი ღონისძიებების გატარებისას უნდა გამოირიცხოს შეურაცხყოფა, წამება და ძალადობა. სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის კონცეფციის თანახმად, სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ამოსავალ წერტილად მიჩნეულ უნდა იქნას ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების, როგორც კანონით დაცული უზენაესი სოციალური ფასეულობების განუხრელად დაცვა.

საკვლევი პრობლემატიკა და კვლევის აქტუალობა. ძალადობრივ დანაშაულებს შორის ცემასა და წამებას განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს. უპირველეს ყოვლისა, იმიტომ, რომ აღნიშნული ქმედებები უხეშად ლახავენ პიროვნების უფლებებს და არაიშვიათად წინ უსწრებენ უფრო მძიმე დანაშაულს (მკვლელობას, ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანებას). მათი ჩამდენი ადამიანების დაუსჯელობა ძალადობის სტიმულირებას უწყობს ხელს, შესაბამისად, მოცემული ქმედებების წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებების ოპტიმიზაცია პიროვნების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის ჩადენის პრევენციის ეფექტიანი საწინდარი იქნება.

საკვლევი თემის აქტუალობაზე მეტყველებს სტატისტიკური მონაცემებიც: უკანასკნელი წლების განმავლობაში გამოსაკვლევი ქმედებების რაოდენობამ მკვეთრად იმატა.

ადამიანის ღირსება ხელშეუხებელია, ის მისი უფლებებისა და თავისუფლებების წყაროა. უფლება იმისა, რომ არ იყო ძალადობის, წამების, სხვა სასტიკი, არადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობისა თუ დასჯის მსხვერპლი, აბსოლუტურია. ამასთანავე, როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, საქართველოში ძალადობისა და წამების ფაქტები თანამდებობის პირთა მხრიდან არაიშვიათია, რაც განსაკუთრებით შემაშფოთებელია. საქართველოს მთავარი პროკურატურის სპეციალური აღრიცხვის მონაცემებით, 2006-2013 წლებში დაფიქსირდა სისხლის სამართლის კოდექსის 144¹, 144², 144³ მუხლებით წარმოებული 213 სისხლის სამართლის საქმე.

წამება ერთ-ერთი ფართოდ გავრცელებული ძალადობრივი დანაშაულია, რომელსაც თანამდებობის პირები ჩადიან. ის საზოგადოებრივად საშიში მოვლენაა და ხელყოფს ადამიანის, კონსტიტუციით დაცული, ჯანმრთელობისა და სიცოცხლის უფლებას, ლახავს სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების, შეიარაღებული ძალებისა და სხვა ძალოვანი ფორმირებების ინტერესებს, ვინაიდან მოქალაქეთა ნდობა იმ ორგანოთა მიმართ, რომელთა თანამდებობის პირები ადამიანებს აწამებენ, მცირდება.

საქართველოში ძალადობისა და წამების პრაქტიკის არსებობის შესახებ სხვადასხვა წყარო იუწყება. ეს არის: ოფიციალური სტატისტიკა, სასამართლო პრაქტიკის, საქართველოს პარლამენტის ადამიანის უფლებათა კომიტეტისა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების მასალები, ომბუდსმენის ანგარიშები, საერთაშორისო და ქართული უფლებადამცავი ორგანიზაციების მონიტორინგის შედეგები და სხვ.

წამება მიეკუთვნება ლატენტურ დანაშაულთა რიცხვს. მისი დამტკიცება ძნელია, ვინაიდან შემთხვევათა უმრავლესობაში მათი ჩადენა ხდება მოწმეების გარეშე. ამასთანავე, სამართალდამცავ ორგანოებში მომუშავე თანამდებობის პირებს, როგორც წესი, გააჩნიათ იურიდიული განათლება, აქვთ ძალოვან სტრუქტურებში მუშაობის გამოცდილება და იციან როგორ იმოქმედონ დაუსჯელად.

დიდი მნიშვნელობა ენიჭება იმ გარემოებას, რომ საქართველო ვალდებულია პერიოდული ანგარიში წარუდგინოს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის „კომიტეტს წამების წინააღმდეგ“ იმის შესახებ, თუ რამდენადაა დაცული წამებისა და სხვა სახის სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის და დასჯის წინააღმდეგ კონვენციის ნორმები ქვეყნის შიგნით.

კვლევამ აჩვენა, რომ არსებობს წამების კვალიფიკაციის პრობლემა; დასახვეწია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144¹, 144², 144³ მუხლები; ეფექტიანობას მოკლებულია ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის ზოგიერთი მექანიზმი, პროცედურა და ინსტრუმენტი; ამასთან გამოიკვეთა რიგი ფაქტორებისა, რომელიც ნეგატიურად მოქმედებს წამებასთან დაკავშირებული დანაშაულის გამოაშკარავებაზე. ესენია: წამების ფაქტის დამტკიცების სირთულე, შინაგან საქმეთა ორგანოების სისტემაში არსებული ე.წ. კორპორატიულობისა და სოლიდარობის სულისკვეთება, წამების მსხვერპლის განცხადების არასათანადოდ შემოწმების შემთხვევები. აქედან გამომდინარე, დანაშაულის პრევენციის მიზნით აუცილებელია სპეციალური ღონისძიებების შემუშავება და მათი სწორად გამოყენება.

კვლევის მიზანი და ამოცანები. სადისერტაციო კვლევის მიზანია მეცნიერულად დასაბუთებული რეკომენდაციების შემუშავება სამართალდამცავ უწყებებში სისტემური ცვლილებების განხორციელების, წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის წინააღმდეგ საკანონმდებლო, ორგანიზაციული, საინფორმაციო და პრევენციული მექანიზმების დასახვეწად.

კვლევის მიზანმა განსაზღვრა ურთიერთკავშირში მყოფი ამოცანების წრე, კერძოდ:

- წამების წარმოშობისა და კრიმინალიზაციის ისტორიის გაანალიზება კაცობრიობის განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე;
- საქართველოსა და მსოფლიოში წამების, როგორც სოციალური მოვლენის კრიმინოლოგიური დახასიათება;
- წამებასთან დაკავშირებული დანაშაულის ჩადენის ხელშემწყობი მიზეზებისა და პირობების გამოვლენა;
- წამების ჩამდენი დამნაშავის პიროვნების შესწავლა;
- საქართველოში წამების მსხვერპლის ვიქტიმოლოგიური დახასიათება;
- საზოგადოებრივი აზრის კვლევა წამების პრობლემის შესახებ საქართველოში;
- წამებასთან დაკავშირებული საერთაშორისო სამართლებრივი დოკუმენტების ნორმების კვლევა და სამამულო კანონმდებლობაში მათი იმპლემენტაციის აუცილებლობის განსაზღვრა;
- წამების შემადგენლობის გაანალიზება ზოგიერთი საზღვარგარეთის ქვეყნის სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში;
- წამების ობიექტისა და შემადგენლობის ადგილის განსაზღვრა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის სისტემაში;
- წამების შემადგენლობის ანალიზი საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით;

- წამებასთან დაკავშირებული დანაშაულის მდგომარეობის, სტრუქტურისა და დინამიკის დადგენა უკანასკნელი 10 წლის განმავლობაში,

კვლევის ობიექტია საზოგადოებრივი ურთიერთობა, რომელიც მყარდება, ერთი მხრივ, თანამდებობის პირებს, სახელმწიფოსა და ხელისუფლების წარმომადგენლებს და, მეორე მხრივ, ძალადობისა და წამების მსხვერპლ ფიზიკურ პირებს შორის.

კვლევის საგანია ძალადობის, წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის სხვა სოციალურ-კრიმინოლოგიური ფორმები, დამნაშავესა და მსხვერპლის პიროვნების თავისებურებები, წამების გამო პასუხისმგებლობის განმსაზღვრელი სისხლისსამართლებრივი ნორმები, საქართველოს კონსტიტუციით გარანტირებული ადამიანის უფლებების რეგლამენტაციის საერთაშორისო და შიდასახელმწიფოებრივი საკითხები, ძალადობის, წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის სხვა ფორმების პრევენციული ღონისძიებები.

ჰიპოთეზა:

1. წამების შემადგენლობის სამართლებრივი დეფინიცია უნდა ითვალისწინებდეს მხოლოდ სპეციალური სუბიექტის (სახელმწიფო მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის) პასუხისმგებლობას;
2. წამება ყოველთვის უნდა განიხილებოდეს, როგორც მძიმე დანაშაული, რომელიც აუცილებლად გულისხმობს თავისუფლების აღკვეთას დამდგარი შედეგისგან დამოუკიდებლად.
3. წამებასთან დაკავშირებული დანაშაულის გამოძიება არ შეიძლება იყოს ეფექტური სპეციალური დამოუკიდებელი „საგამოძიებო მექანიზმის“ ამოქმედების გარეშე, რაც ხელს შეუწყობს დანაშაულის ეფექტურ გახსნას.
4. წამება და არაადამიანური მოპყრობა პატიმრების მიმართ, რომელიც სახელმწიფოებრივ დონეზე ხორციელდება,

- ყოველთვის მასობრივ ხასიათს იძენს და პოლიტიკური ცვლილებებისა და გადატრიალების კატალიზატორი ხდება;
5. წამებას, როგორც ძალადობის სისტემურ გამოვლენას, ორგანიზებული ფორმები გააჩნია და საფრთხეს უქმნის ქვეყნის დემოკრატიულ განვითარებას და ლახავს მის ავტორიტეტს საერთაშორისო არენაზე;
  6. წამება, სახელმწიფო სტრუქტურების, ცალკეული თანამდებობის პირის, ხელისუფლების წარმომადგენლების მხრიდან ძალადობის ერთ-ერთი ყველაზე მეტად გავრცელებული ფორმაა იმ პირთა მიმართ, რომელთა თავისუფლება შეზღუდულია საკანონმდებლო ნორმებით, სასამართლო გადაწყვეტილებით.
  7. წამებასთან დაკავშირებულმა სისხლისსამართლებრივმა ნორმებმა უნდა უზრუნველყონ თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში მყოფ პირთა ეფექტური დაცვა ხელისუფლების წარმომადგენელთა მხრიდან;

2. სამეცნიერო ლიტერატურის მიმოხილვა და კვლევის თეორიულ-პრაქტიკული კონტექსტი

თანამდებობის პირთა მხრიდან ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის პრობლემის სირთულემ, წამებასთან დაკავშირებული საკითხების თეორიულმა და პრაქტიკულმა მნიშვნელოვნებამ მის მიმართ უცხოელი და ქართველი მკვლევარების ინტერესი განაპირობა. წამების სხვადასხვა ასპექტის, ძალადობრივი დანაშაულისა და მისი პრევენციის, ძალადობის მსხვერპლის უფლებების დაცვის პრობლემებს მიეძღვნა გ. ლლონტის, გ. თოდრიას, მ. შალიკაშვილის, გ. ტაბატაძისა და სხვა ქართველი მეცნიერების ნაშრომები. საერთაშორისო დოკუმენტებში წამების აკრძალვის, მისი პრევენციის საკითხებს მიუძღვნეს საკუთარი კვლევები უცხოელმა ავტორებმა: ლონე იაკობსენმა, კნუდ სმიდტ-ნილსენმა, ასევე საერთაშორისო თუ სამთავრობო-საშორისო ორგანიზაციებმა (გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კომიტეტმა წამების წინააღმდეგ, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა კომისიამ, ჯანდაცვის მსოფლიო ასამბლეამ, წითელი

ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტმა, წამების წინააღმდეგ მსოფლიო ორგანიზაციამ და სხვ.)

ძალადობასა და წამებასთან დაკავშირებულ ცალკეულ საკითხს ყურადღება დაუთმეს მეცნიერებმა, რომელთა შორის არიან ჩეზარე ბეკარია, მიშელ ფუკო, ფრიდრიხ ვილჰელმ ნიცშე, ემილ დიურჰეიმი, კონრად ლორენცი, ბერნარდ კრიკი, რობერტ ა. ბარონი, დ. ჰალტუნგი. ეს უკანასკნელი ეხება ისეთ ასპექტებს, როგორიცაა წამებისა და ჩვენების მიცემის იძულების გამო საზღვარგარეთის ქვეყნებისა და სამამულო კანონმდებლობის განვითარების ისტორია, აღნიშნული დანაშაულების სისხლისსამართლებრივი დახასიათება და მათი პრევენცია. მითითებული პრობლემები აისახა, ასევე, სხვა ცნობილი სწავლულების ნაშრომებშიც, რომელთა შორისაა: ი.მ. ანტონიანი, ი.ნ. არციბასოვი, კ.ა. ბეკიაშევი, ტ.ვ. ვარჩუკი. კვლევების თეორიული საფუძველი შექმნეს ჰუმანისტურმა ფილოსოფიურმა სწავლებებმა, პროგრესულმა სამართლებრივმა კონცეფციებმა, მიღწევებმა სისხლის სამართლისა და კრიმინოლოგიის სფეროში, სამამულო და უცხოელი სამართალმცოდნეების ნაშრომებმა კონსტიტუციური და საერთაშორისო სამართლის, კრიმინალისტიკის, სისხლის სამართლის, კრიმინოლოგიის, სისხლის სამართლის პროცესის მიმართულებით, ასევე სასწავლო, და დამხმარე სახელმძღვანელოებმა.

ლიტერატურული წყაროების მრავალფეროვნების მიუხედავად, თანამდებობის პირის მხრიდან ძალადობის ან, კონკრეტულად, წამების გამოყენების გამო სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისა თუ პრევენციის საკითხებისადმი მიძღვნილი პუბლიკაციები ფრაგმენტულ ხასიათს ატარებენ. არსობრივი პრობლემები იჩენს თავს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის შესაბამისი ნორმების კონსტრუქციის კვლევისას. საერთო სამეცნიერო კონცეფციის არარსებობის და მოცემული პრობლემის კომპლექსური შესწავლის აუცილებლობის პირობებში საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144¹, 144², 144³ მუხლებთან დაკავშირებული სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური პრობლემები წინამდებარე სადისერტაციო კვლევის ჩარჩოებში პირველად განიხილება.

დისერტაციის ნორმატიული ბაზა წარმოდგენილია სამამულო და საზღვარგარეთის ქვეყნების კონსტიტუციათა დებულებებით, დარგობრივი კანონმდებლობებით. ნაშრომში გაანალიზებულია რეგიონული და საერთაშორისო სამართლებრივი დოკუმენტების ნორმები, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან ადამიანის წამების ობიექტად ქცევას. დისერტაციული კვლევის პროცესში შესწავლილ იქნა საზღვარგარეთის ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობა.

კვლევის ემპირიული ბაზა შეადგინა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის საინფორმაციო-ანალიტიკურმა გამოცემებმა, წამების წინააღმდეგ კომიტეტში წარდგენილმა სამთავრობო მოხსენებებმა, ადამიანის უფლებების ევროპის სასამართლოს გადაწყვეტილებებმა, საქართველოს პროკურატურის სტატისტიკურმა მონაცემებმა, ომბუდსმენის ანგარიშებმა, საქართველოს პარლამენტის ადამიანის უფლებათა კომიტეტის, უფლებადამცველი ორგანიზაციების, ქართული და საერთაშორისო კონფერენციების მასალებმა.

დისერტაციაში განზოგადებულია წამების შესახებ საზოგადოებრივი აზრის სოციოლოგიური კვლევის შედეგები. სპეციალური ანკეტის გამოყენებით გამოიკითხა 300-მდე რესპონდენტი. გამოკითხვა ჩატარდა, ასევე, წამების მსხვერპლთა შორის. კვლევის შედეგები, დასკვნები და რეკომენდაციები აისახა სამეცნიერო პუბლიკაციებში, საკონფერენციო მოხსენებებში, საქართველოს პარლამენტის ადამიანის უფლებათა დაცვის კომიტეტის მოსმენებზე.

3. მეთოდოლოგია

დისერტაციაზე მუშაობისას გამოყენებულ იქნა კვლევის ზოგადი მეთოდები, მათ შორის, ფილოსოფიური, რომლებიც მეცნიერული აზროვნების უნივერსალურ პრინციპებს გამოხატავენ. ავტორმა შესასწავლი მოვლენა განიხილა მატერიალისტური დიალექტიკის პოზიციიდან, ანუ განვითარების პროცესში, კონკრეტულ ისტორიულ გარემოში და სხვა მოვლენებთან ურთიერთკავშირში. მეცნიერული შემეცნების ცალკეულ ეტაპზე გამოყენებულ იქნა ანალიზის, სინთეზის, აგრეთვე, სოციალური ექსპერიმენტის მეთოდები.

სადისერტაციო კვლევაში, ასევე, გამოყენებულ იქნა შემდეგი კერძო და სპეციალური მეთოდები: ისტორიული, სტრუქტურულ-ფუნქციონალური, მოდელირების, ფორმალურ-იურიდიული, შედარებით-სამართლებრივი, ლინგვისტური, სოციოლოგიური (ანკეტირებისა და გამოკითხვის ფორმით) და სხვ.

ძალადობისა და წამების პრობლემის შესწავლისას ავტორმა ასევე გამოიყენა სისტემური მიდგომის პრინციპები:

- *მთლიანობის პრინციპი*, რომელიც საშუალებას იძლევა ერთდროულად განვიხილოთ წამებასთან დაკავშირებული დანაშაულების სისტემა, როგორც ერთი მთლიანი და ამავედროულად, როგორც ქვესისტემა ძალადობრივი დანაშაულობის ზემდგომ დონეებთან მიმართებით;
- *სტრუქტურიზაცია* ძალადობრივი დანაშაულობის სისტემის ელემენტებისა და კონკრეტულ ორგანიზაციულ სტრუქტურაში (სახელმწიფოში) მათი ურთიერთკავშირის გაანალიზების შესაძლებლობებით. როგორც წესი, სისტემის ფუნქციონირების პროცესი განპირობებულია არა იმდენად მისი ცალკეული ელემენტის თვისებებით, რამდენადაც თავად სტრუქტურის თავისებურებებით.
- *სიმრავლის პრინციპი*, რომელზე დაყრდნობითაც შესაძლებელი გახდა ძალადობრივი დანაშაულის მრავალი სტატისტიკური და სოციოლოგიური მოდელის გამოყენება მთლიანად სისტემისა და მისი ცალკეული ელემენტის აღწერისათვის.

ისტორიული მეთოდის ჩარჩოებში ავტორმა ძალადობა, მათ შორის, წამება შეისწავლა, როგორც სოციალურ-სამართლებრივი მოვლენა მისი ფორმირების, განვითარებისა და დროსა და სივრცეში ტრანსფორმაციის პროცესში. მეთოდის საფუძველში ძევს ისტორიზმი, მეცნიერული შემეცნების პრინციპი, რომელიც მოიცავს 1) სამეცნიერო კვლევის საგნის (წამების, როგორც ძალადობის ფორმის) თანამედროვე მდგომარეობას; 2) წარსულის რეკონსტრუქციას - შესასწავლი ნეგატიური მოვლენის გენეზისის განხილვას, მის წარმოშობასა და ისტორიული განვითარების ძირითად ეტაპებს; 3) მომავლის

განჭვრეტას - აღნიშნული მოვლენის შემდგომი განვითარების ტენდენციების პროგნოზირებას.

ისტორიულ ასპექტში შესწავლილ იქნა ძალადობის ძირითადი ფორმების განვითარება და მისი კრიმინალიზაციის ეტაპები. კერძოდ, დადასტურდა ჰიპოთეზა იმის შესახებ, რომ საზოგადოების განვითარების მანძილზე ძალადობის ყველაზე გავრცელებულ და დაკანონებულ ფორმას წამება წარმოადგენდა, რომელსაც ფართოდ იყენებდნენ ანტიკური ქვეყნების სამხედრო და სამართალდამცავი სტრუქტურები, შუა საუკუნეების ევროპა (ინკვიზიციის ფორმით), მე-20 საუკუნეში მსოფლიო ომებისა და სამოქალაქო კონფლიქტების დროს და თანამედროვე მსოფლიოში (აშშ-ში, ჩინეთში, საუდის არაბეთსა და სხვა ქვეყნებში).

ავტორმა განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმო ძალადობრივი დანაშაულობის და წამების ტენდენციებისა თუ ისტორიული ეტაპების კვლევას საქართველოში, კერძოდ, ფეოდალიზმის, რუსეთის იმპერიისა და შემდეგ საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში ყოფნის, გასული საუკუნის 90-იან წლებში დამოუკიდებლობის მოპოვებიდან დღევანდელი პერიოდების ჩათვლით.

დისერტაციაში, ასევე, გამოყენებულ იქნა კვლევის სტრუქტურულ-ფუნქციური მეთოდი, რომელიც წარმოადგენს რა სისტემური პრინციპის ნაირსახეობას, ორიენტირებულია სტრუქტურული სისტემის გამოვლენაზე, ანუ მდგრადი ურთიერთობების ერთობლიობის, მისი ელემენტების ურთიერთკავშირისა და მათი როლის (ფუნქციების) გამოაშკარავებაზე ერთმანეთის მიმართ. აღნიშნული მეთოდი გამოყენებულ იქნა კვლევის შემდეგ ეტაპებზე:

1. სისტემური ობიექტის (ძალადობრივი დანაშაულის) სტრუქტურის შესწავლა;
2. მისი ელემენტების (წამება, არაადამიანური მოპყრობის სხვადასხვა ფორმა) და ფუნქციური თავისებურებების ანალიზი;
3. აღნიშნული ელემენტებისა და მათი ფუნქციის ცვლილების კვლევა;
4. სისტემური ობიექტის განვითარების განხილვა მთლიანობაში;

5. ობიექტის წარმოდგენა, როგორც ჰარმონიულად ფუნქციონირებადი სისტემისა, რომლის ყველა ელემენტი აღნიშნული ჰარმონიის შენარჩუნებას ემსახურება.

დისერტაციაზე მუშაობის პროცესში გამოყენებულ იქნა ფართოდ გავრცელებული კვლევის შედეგებით-სამართლებრივი მეთოდი, რომელიც ძირითადად გამოიყენება სამამულო და საზღვარგარეთის ქვეყნების კანონმდებლობების ანალოგიური ნორმების შედარებისას. მსგავსი შედარებითი ანალიზი აუცილებელია, რათა შესაძლებელი გახდეს წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის წინააღმდეგ ბრძოლის ერთობლივი ხაზის შემუშავება. თურქეთის, ესპანეთის, ამერიკის შეერთებული შტატების, სომხეთის, აზერბაიჯანის, მოლდოვის, რუსეთის, უკრაინის, უზბეკეთის სისხლის სამართლის კანონმდებლობების შედარების საფუძველზე შემუშავდა საქართველოში ანალოგიურ დანაშაულთან წარმატებული ბრძოლის ხელშეწყობი რეკომენდაციები.

ფორმალურ-იურიდიული მეთოდის გამოყენებით შესაძლებელი გახდა, განსაზღვრულიყო კვლევის საგანთან დაკავშირებული იურიდიული ცნებები (მაგალითად, ისეთი სპეციალური იურიდიული ტერმინები, როგორიცაა წამება, ტანჯვა, ძალადობა, წამების სპეციალური სუბიექტი და ა.შ.), გამოვლენილიყო მათი ნიშნები, მომხდარიყო კლასიფიკაცია, განმარტებულიყო სამართლებრივი რეგულაციები, დაზუსტებულიყო მოქმედი კანონმდებლობის ნორმები, მომხდარიყო მათი ინტერპრეტაცია, შესწავლილიყო ის ფაქტორები და პირობები, რომლებშიც მოცემული ნორმები მოქმედებენ. აღნიშნული მეთოდის გამოყენება გამოსაკვლევი მოვლენის ტექნიკურ-იურიდიული და ნორმატიული მხარის დეტალური შესწავლისა და აღნიშნულის საფუძველზე საკანონმდებლო რეკომენდაციების მომზადების საშუალებას იძლევა. კერძოდ, შემოთავაზებულ იქნა ცვლილებები და დამატებები საქართველოში მოქმედ სისხლის სამართლის კოდექსში, კერძოდ, 126-ე მუხლის („ძალადობა“) ამოღება, 144¹ მუხლის ახალი რედაქცია და სხვა ცვლილებები.

კვლევის პროცესში გამოყენებულ იქნა, აგრეთვე, სტატისტიკური მეთოდი. კონკრეტულ ნაშრომში სისხლისსამართლებრივი სტატისტიკა კვლევის ფაქტობრივი მასალით უზრუნველყოფის უმნიშვნელოვანეს წყაროდ იქცა. სტატისტიკური მასალის გარეშე შეუძლებელი გახდებოდა თეორიული განზოგადება, საქართველოში ძალადობისა და წამების განვითარების კანონზომიერებების დადგენა. სადისერტაციო კვლევის ფარგლებში, შესასწავლი მოვლენის გენერალური ერთობლიობიდან, შემთხვევითი შერჩევის მეთოდით, გამოყო რეპრეზენტატული ჯგუფი, რომლის დახმარებითაც შესაძლებელი გახდა შესასწავლი პარამეტრების განაწილების ობიექტური კანონზომიერებების გამოვლენა ისე, რომ გამოკვლევას დაექვემდებარა არა გენერალური, არამედ რეპრეზენტატული ერთობლიობა.

ავტორი, ასევე, დაეყრდნო სოციოლოგიურ მეცნიერებათა კვლევის სპეციფიკური მეთოდებით მოპოვებულ მასალებს, რამაც საშუალება მისცა ემპირიულ დონეზე დაკვირვებოდა ქართულ საზოგადოებაში ძალადობასა და წამებაზე მოსახლეობის რეაქციასთან დაკავშირებულ პროცესებს. ჩატარდა ლოგიკური თანმიმდევრობით შემდგარი მეთოდოლოგიური, მეთოდური და ორგანიზაციულ-ტექნიკური სისტემისგან შემდგარი გამოყენებითი სოციოლოგიური კვლევა, რომლის მიზანი კრიმინალური ძალადობის სხვადასხვა ფორმის შესახებ ზუსტი, ობიექტური მონაცემების მიღება იყო.

კვლევის ფარგლებში ავტორმა

- მოახდინა 300 რესპონდენტის ანკეტირება; კვლევაში მონაწილე პირები თავად ავსებდნენ კითხვარს კურატორის თანდასწრებით. ინტერვიუსთვის შეირჩა 50-60-კაციანი 5 რეფერენტული ჯგუფი ასაკისა და სოციალური მდგომარეობის მიხედვით. კვლევაში გამოყენებულ იქნა რეპრეზენტატულობის ინდექსი.
- განხორციელდა პენიტენციურ სისტემაში ძალადობის მსხვერპლი 100 რესპონდენტის ინტერვიუება, როგორც პირდაპირი (პირისპირ), ისე არაპირდაპირი (მაგალითად, ტელეფონით) წესით.

4. კვლევის შედეგები

1. წამების მსხვერპლი შეიძლება გახდეს ნებისმიერი ადამიანი, მაგრამ ბრალდებულისა და მსჯავრდებულის შემთხვევაში მსგავსი რისკი უფრო მაღალია. მსხვერპლის უმრავლესობა საქართველოს მოქალაქე სრულწლოვანი მამაკაცები არიან. წამებისათვის ნიშანდობლივია ის გარემოება, რომ დამნაშავესა და დაზარალებულის ასაკი უმრავლეს შემთხვევაში ერთნაირია: 18-დან 35 წლამდე. მსხვერპლის ნაწილი ექვემდებარება განმეორებითი ექტიმიზაციას.
2. წამების ყველაზე უფრო სრულყოფილ და მისაღებ განმარტებად შეიძლება მივიჩნიოთ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის და დასჯის წინააღმდეგ კონვენციით დადგენილი განსაზღვრება, რომლის თანახმადაც: „კონვენციის მიზნებისათვის, ტერმინი „წამება“ ნიშნავს ნებისმიერ ქმედებას, რომლითაც ამა თუ იმ პირს განზრახ მიეყენება ძლიერი ტკივილი ან ტანჯვა, ფიზიკური ან სულიერი, ისეთი მიზნებით, როგორიცაა მისგან ან მესამე პირისგან ინფორმაციის ან აღიარების მოპოვება, მისი დასჯა ქმედებისათვის, რომელიც მან ან მესამე პირმა ჩაიდინა, ან რომლის ჩადენაშიც ეჭვმიტანილია, ან მისი ან მესამე პირის დაშინება ან იძულება, ან ნებისმიერი ხასიათის დისკრიმინაციაზე დაფუძნებული ნებისმიერი მიზეზით, როდესაც ამგვარი ტკივილი ან ტანჯვა მიყენებულია სახელმწიფო თანამდებობის პირის, ან ოფიციალური თანამდებობით მოქმედი სხვა პირის მიერ, ან მისი წაქეზებით, ან მისი ნებართვით, ან მისი უსიტყვო თანხმობით. იგი არ მოიცავს ტკივილს ან ტანჯვას, რომელიც მხოლოდ კანონიერი სანქციების შედეგად წარმოიქმნება, არსებითად განუყოფელია მათგან, ან მათი თანმდევია.“
3. წამების შემადგენლობის თავისებურება მისი ობიექტების სიმრავლით გამოიხატება. ერთ-ერთი ასეთი ობიექტია ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები. წამების სხვა ობიექტია საზოგადოებრივი ურთიერთობები, რომლებიც არეგულირებენ სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების, შეიარაღებული ძალების, საქართველოს სხვა

- სამხედრო ფორმირებების სწორ, კანონიერ საქმიანობას.
4. წამების მრავალწახნაგოვანი ბუნება წარმოჩნდება ძალადობის პრობლემისადმი სისტემური მიდგომით. ამგვარი მიდგომა ეფუძნება ინდივიდუალური და კონტექსტუალური ფაქტორების ურთიერთკავშირს და ძალადობას განიხილავს, როგორც ადამიანის ქცევაზე მოქმედი მრავლობითი ფაქტორების პროდუქტს. ასეთ ფაქტორებს შორის შეიძლება გამოვყოთ:
    - პიროვნულ-ბიოლოგიური;
    - პიროვნულ-სოციალური (ურთიერთობები);
    - სოციალური გარემო (თემი, საზოგადოება);
    - საზოგადოებრივი განვითარება (სახელმწიფო).
  5. წამების წინააღმდეგ საერთაშორისო-სამართლებრივი დოკუმენტების პრაქტიკული გამოყენებისთვის აუცილებელია მათი სისტემატიზაცია, ზოგადი ხასიათისა და ე.წ. სპეციალური დოკუმენტების ცალ-ცალკე დაჯგუფება. ზოგადი ხასიათის დოკუმენტებში უნდა გამოვყოთ ძირითადი და დამხმარე დოკუმენტები. სპეციალურია: 1) ცალკეული პირის დაცვაზე ორიენტირებული, 2) წამების აღმკვეთი (პრევენციული), 3) „პროფესიული“, 4) „პირდაპირი“ დოკუმენტები. მოცემული ჯგუფები, თავის მხრივ, ქვეჯგუფებად იყოფა.
  6. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობის ობიექტური მხარე წარმოდგენილია ფიზიკურ ძალადობასთან შეუღლებული ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ტანჯვის მიყენებით. წამების სპეციალური სუბიექტები შეიძლება იყვნენ მხოლოდ ხელისუფლების წარმომადგენლები, პირები, რომლებიც ასრულებენ ორგანიზაციულ-განმკარგველ ან ადმინისტრაციულ-სამეურნეო ფუნქციებს სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში, შეიარაღებულ ძალებში, სხვა საჯარისო და სამხედრო ფორმირებებში ან წარმოადგენენ სპეციალური დახურული სამკურნალო დაწესებულების პერსონალს.
  7. წამების ჩამდენი პირის განმასხვავებელი თავისებურებებია: ა) ძირითადად შინაგან საქმეთა და იუსტიციის ორგანოებში მუშაობა; ბ) სისტემის სოლიდარობასა და კორპორატიულობაზე

- დაფუძნებული თანამდებობრივი უფლებამოსილებისა და ძალაუფლების გამოყენება; გ) სხვა ადამიანის ღირსების უპატივცემულობა, კულტურის დაბალი დონე, ნეგატიური პიროვნული თვისებები (სისასტიკე, აგრესიულობა,, თავშეუკავებლობა, კარიერიზმი და სხვ.);
8. წამების ჩამდენი დამნაშავეს ტიპოლოგია ეფუძნება მის მიერ ჩადენილი ქმედების მოტივს, რომელიც შეიძლება იყოს: ა) ანგარება; ბ) დანაშაულის გახსნის, ჭეშმარიტების დადგენის აუცილებლობა; გ) სამსახურებრივი ინტერესების არასწორად გაგება; დ) კარიერიზმი და ა.შ.

5. განსჯა და მეცნიერული მიგნებები

წინამდებარე ნაშრომი შედგება 6 თავისგან.

პირველი თავში („ძალადობის კრიმინოლოგიური კვლევის თეორიული ასპექტები“) სამართლებრივადაა შეფასებული „ძალადობა“, უფრო ზუსტად, „კრიმინალური ძალადობა“, ტერმინი, რომელსაც გამოიყენებენ ლექსიკონებში, სამეცნიერო ლიტერატურაში, საერთაშორისო-სამართლებრივ დოკუმენტებში, საზღვარგარეთის ქვეყნების სისხლის სამართლის საკანონმდებლო ნორმებში.

წინამდებარე თავში განხილულია კრიმინალური ძალადობის ცნება და მისი ძირითადი სახეობები, არსებული განმარტებები. კრიმინოლოგიისა და სისხლის სამართლის სფეროს მკვლევარების გარდა, ტერმინს ფართოდ აანალიზებენ საზოგადოებრივ მეცნიერებათა სფეროებშიც, რაც მნიშვნელოვნად ართულებს მისი, როგორც სისხლისსამართლებრივი კატეგორიის არსს. ძალადობა განისაზღვრება, როგორც საზოგადოების ორგანიზაციის პოლიტიკური, სოციალური და ეკონომიკური ელემენტი. ნაშრომში გაანალიზებულია ანტროპოლოგიური მიდგომა ძალადობის პრობლემისადმი, როგორც „პრიმიტიული“ ან არაცივილიზებული საზოგადოების ერთერთი მახასიათებლისა. მას, ასევე, ადამიანის დევანტური, ასოციალური ქცევის გამოვლენად განიხილავენ. ამავდროულად, ძალადობა ხშირად ინტერპრეტირდება, როგორც

ადამიანის სოციალური არსებობის თავისებური ობიექტური მოცემულობა, რომელიც საზოგადოებამ უნდა აკონტროლოს და ჩაახშოს. ეს მიდგომა საფუძვლად უდევს ზიგმუნდ ფროიდის ფსიქოანალიზს, ემილ დიურკჰეიმის სოციოლოგიას, მარსელ მოსის ანთროპოლოგიას. ძალადობის სოციალური მოცემულობა სახელმწიფოს, როგორც ლეგიტიმური ძალადობის მონოპოლისტის, კონცეფციის ერთ-ერთ საფუძველს შეადგენს. პარაგრაფში გაკრიტიკებულია სოციოპოლოგიის ესენციალისტური წარმოდგენები ძალადობაზე, რომლის არსებობასაც მეცნიერები ადამიანის გენეტიკურ ბუნებას უკავშირებენ. ასევე, გაანალიზებულია კოლექტიური ძალადობა, უპირველეს ყოვლისა კი ომები სახელმწიფოებრიობის ადრეული ფორმებისა და ცენტრალიზებული პოლიტიკური სისტემების ჩამოყალიბების კონტექსტში და გაზიარებულია მოსაზრება იმის შესახებ, რომ ძალადობა იყო განვითარების ერთგვარი კატალიზატორი ადრეული და უფრო გვიანდელი ეპოქის სახელმწიფოებისათვის და ეფექტიანობა მასობრივი განადგურების იარაღის ეპოქაში დაკარგა. თუმცა, მან განიცადა ისეთი გლობალური ტრანსფორმაცია, რომელიც ტერორიზმის ფორმითაც შეიძლება მოვიაზროთ.

ძალადობა იყოფა მასშტაბის, დონის, სიმძიმის, ხარისხისა და სახეობების მიხედვით. ერთდროულად ის განიხილება, როგორც პროცესი, რომელსაც თავისი განხორციელების ეტაპები აქვს, დამოუკიდებლად დროის, ადგილისა და ფორმისა. ესენია:

1. ძალადობაზე მოთხოვნის, ანუ ობიექტური საფუძვლების, პირობებისა და ცხოვრებისეული სიტუაციის მომწიფების ეტაპი;
2. პოტენციური საფუძვლებიდან ძალადობის რეალურ მზადებაზე გადასვლის ეტაპი;
3. ძალადობრივი ქმედების ეტაპი;
4. ძალადობის დასრულების ეტაპი თავისი სოციალური და ინდივიდუალური შედეგებით.

ამავე თავში ძალადობა განხილულია ფართო და ვიწრო გაგებით. ფართო მიდგომა გულისხმობს ძალადობის გამოვლინებას ნებისმიერი ფორმითა და ნაირსახეობით, პირდაპირ თუ არაპირდაპირ, ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში, ადამიანის ფიზიკურ და სულიერ არსთან მიმართებით. ვიწრო გაგებით, ძალადობა, ჩვეულებრივ, დაიყვანება

ადამიანთა მიერ ერთმანეთისთვის ფიზიკური და ეკონომიკური ზიანის მიყენებამდე (სხეულის დაზიანება, მკვლელობა, ყაჩაღობა, წამება). ავტორი არ იზიარებს აღნიშნულ მოსაზრებას და აღნიშნავს, რომ ის, რასაც "ვიწრო გაგებით ძალადობას" უწოდებენ, კონკრეტული ძალადობრივი ქმედებებია, რომლებიც ერთობლივად ძალადობის შინაარსობრივ მხარეს შეადგენენ. აქვე განხილულია ძალადობის თავისებურებები, რომლებიც უფრო ხშირად დესტრუქციული ხასიათისაა, თუმცა, რიგ შემთხვევაში, შეიძლება პოზიტიური მოვლენაც იყოს.

ძალადობის პოზიტიური ფორმები თავის შრომებში გააანალიზა ფრიდრიხ ვილჰელმ ნიცშემ (*Friedrich Wilhelm Nietzsche*), რომელმაც დაასაბუთა ძალადობის აუცილებლობისა და, უფრო მეტიც, მისი სარგებლიანობის იდეები საზოგადოებისა და ცალკეული ინდივიდისთვის (მაგალითად, სიზარმაცის, ნიჰილიზმისა და სხვა ფსიქოლოგიური ნაკლოვანებების დამლევა საკუთარ თავში). სადისერტაციო ნაშრომში გაანალიზებულია, აგრეთვე, ბ. კრიკის (*Sir Bernard Rowland Crick*) მოსაზრებები, რომელთა თანახმად, ძალადობისა და აღმშენებლობის ცნებები მნიშვნელოვნად უფრო მჭიდრო და პირდაპირ კავშირშია ერთმანეთთან, ვიდრე ეს ჩვენ წარმოგვიდგენია. აქვე განხილულია „ძალადობის“ უფრო რთული ასპექტებიც, როგორიცაა, მაგალითად, მისი წინასწარ განზრახულობა.

დისერტაციის პირველ თავში მოცემულია, აგრეთვე, აგრესიისა და ძალადობის შედარებითი ანალიზი, აგრესიის ფსიქოლოგიური და სოციოლოგიური განმატებები. ერთ-ერთი ფსიქოლოგიური განმარტება აგრესიას ახასიათებს, როგორც „შეტევას, მოძრაობას წინ - თვითგადარჩენისთვის, საბოლოო მიზანსა და ნებისმიერ არასტაბილურ გარემოებას შორის არსებული წინააღმდეგობის გადალახვას“. ამ განმარტების თანახმად, აგრესია განიხილება, როგორც იძულებითი აუცილებლობა და დადებითი ფაქტი - მოძრაობა წინ.

სხვა განსაზღვრებით, ადამიანის აგრესია შეიძლება იყოს ნებისმიერი აქტი დესტრუქციული შედეგებით, თვითმკვლელობის ჩათვლით. ამ შემთხვევაში აგრესია განმარტებულია თანმდევი ნეგატიური შედეგების გათვალისწინებით და პირველი განსაზღვრების

საპირისპირო ხასიათს ატარებს.

უფრო სრულყოფილად მიიჩნევა ავტორი შემდეგ განმარტებას: „აგრესია ეს არის მოტივირებული დესტრუქციული ქცევა, რომელიც ეწინააღმდეგება საზოგადოებრივი ცხოვრების წესებსა და ნორმებს, აზიანებს თავდასხმის ობიექტს (სულიერსა თუ უსულოს), ფიზიკურ ზიანს აყენებს ადამიანებს ან ფსიქოლოგიურ დისკომფორტს იწვევს მათში“.

ავტორი აღნიშნავს, რომ პრინციპული განსხვავება აგრესიის ინტერპრეტაციაში სოციოლოგიასა და ფსიქოლოგიაში არ არსებობს; განსხვავება უფრო მეტად განპირობებულია თავად ავტორთა პოზიციებით. არსებული განმარტებების შესწავლის საფუძველზე მოხდა მათი გაერთიანება შემდეგ ძირითად ჯგუფებში:

- განმარტებები, რომლებიც აგრესიას განიხილავენ, როგორც ინდივიდის იძულებით რეაქციას არახელსაყრელ ზემოქმედებაზე (კონკრეტულ ცხოვრებისეულ სიტუაციაზე);
- განმარტებები, რომლებიც ეფუძნება საზოგადოებისათვის აგრესიის ნეგატიურ შედეგებს.

თავში საუბარია ე.წ. ფარულ აგრესიაზეც, რომელიც შეიძლება წარმოჩენილი იყოს კონკრეტული სუბიექტის შეხედულებებსა და მსჯელობაში, ასევე, ზაზგასმულია აგრესიის მომიჯნავე ცნებებისგან შემოსაზღვრის აუცილებლობა. რიგ შემთხვევაში, საქმე გვაქვს ხოლმე როგორც აგრესიის, ისე ძალადობის გამოვლენასთან, ზოგჯერ სახეზეა თავდაცვისა და აგრესიის შეუღლება, ზოგჯერ კი აგრესია და ძალადობა დამოუკიდებლად ფიგურირებს. ამავდროულად აგრესიასა და ძალადობას შორის ძირითადი განსხვავება მდგომარეობს იმაში, რომ ძალადობა შეიძლება კეთილშობილურ და აღმზრდელობით მიზნებსაც ისახავდეს, მაშინ როდესაც, აგრესია ყოველთვის უარყოფითი და დამანგრეველი კონტექსტის შემცველია.

პერველივე თავშია გაანალიზებული ძალადობის, როგორც სოციალურ-ფსიქოლოგიური ფენომენის ტიპოლოგია. მიყენებული ზიანის სახეობის (ფიზიკური, ფსიქოლოგიური და სხვ.), ზემოქმედების ფორმის (მკვლელობა, ტერორი, გაუპატიურება და ა.შ.), კონფლიქტური ურთიერთქმედების სუბიექტების (ჯგუფური, პიროვნებათაშორისი...) მიხედვით. ასევე, განხილულია დ.

ჰალტუნგის მოსაზრება ძალადობის ორ ძირითად სახეობად (პირდაპირი და სტრუქტურული) დაყოფის შესახებ. პირდაპირი ძალადობა გულისხმობს სუბიექტის უშუალო ზემოქმედებას ობიექტზე (მკვლელობა, სხეულის დაზიანება, დაკავება და ა.შ.). სტრუქტურული ძალადობა ნიშნავს განსაზღვრული პირობების (სტრუქტურის) შექმნას, რომელიც ხელს უწყობს ადამიანთა ინტერესების შელახვას. (მაგალითად, საზოგადოებაში ადამიანის მიერ ადამიანის ექსპლუატაციას). სტრუქტურული ძალადობა ბუნებრივი ფენომენია, ვინაიდან სოციალურ ჯგუფებს შორის (ასევე, ხელისუფლების პოზიციებში) ყოველთვის არსებობს გარკვეული განსხვავებები, რომლებიც სოციალური ურთიერთქმედების სტრუქტურაზეც აისახება. სტრუქტურული ძალადობის ქვემოთგულისხმება სოციალური უსამართლობა, რაც გამოიხატება რესურსების უთანასწორო განაწილებაში და არათანაბარი "ცხოვრებისეული შანსის" ქონაში; სტრუქტურული ძალადობის კატეგორიაში ექცევა მხოლოდ ის მოვლენები, რომელთა თავიდან აცილება ობიექტურად შესაძლებელია. ის, როგორც წესი, არაშორსმჭვრეტელო პოლიტიკური გადაწყვეტილებების შედეგია.

საკუთარი სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის ხელყოფა შეიძლება გამოიხატოს სუიციდურ ქცევასა და საკუთარი თავის მიმართ სასტიკ მოპყრობაში. პირველი მოიცავს აზრებს თვითმკვლელობაზე, თვითმკვლელობის მცდელობას (რომელსაც ზოგიერთ ქვეყანაში „პარასუიციდს“ ან „საკუთარი სხეულის წინასწარ განზრახვით დაზიანებას“ უწოდებენ) და საკუთრივ თვითმკვლელობას.

პიროვნებათაშორისი ძალადობა ხორციელდება ერთი პირის მიერ მეორის მიმართ და უმჯობესია კლასიფიცირდეს, როგორც მსხვერპლსა და აგრესორს (ნაცნობებსა თუ უცნობებს) შორის ურთიერთობა.

ნაშრომში განხილულია კოლექტიური ძალადობის რამდენიმე ფორმა, მათ შორის:

- ომი, ტერორიზმი და სხვა ძალადობრივი პოლიტიკური კონფლიქტები, რომლებსაც ადგილი აქვს სახელმწიფოებს შიგნით და მათ შორის;
- სახელმწიფო ძალადობა გენოციდის, რეპრესიების, წამებისა და ადამიანის სხვა უფლებების დარღვევით;
- ორგანიზებული ძალადობრივი დანაშაულები, როგორცაა ბანდიტიზმი და ბანდიტური ომები.

კოლექტიური ძალადობა შეიძლება იყოს სოციალური, ეთნიკური პოლიტიკური და ეკონომიკური.

წინამდებარე თავში განხილულია, ასევე, ძალადობრივი აქტის ბუნება და სისტემური მიდგომა ძალადობის პრობლემისადმი, კერძოდ, ძალადობის აქტები, რომლებიც შეიძლება იყოს ფიზიკური, სქესობრივი, ფსიქოლოგიური.

ძალადობის მრავალწახნაგოვან ბუნებაში წვდომისათვის აუცილებელია საკითხის შესწავლისადმი სისტემური მიდგომა. ერთი მხრივ, ეს გამოიხატება ინდივიდუალური და კონტექსტუალური ფაქტორების ურთიერთკავშირის გაანალიზებაში, მეორე მხრივ კი აუცილებელია, ძალადობა განვიხილოთ, როგორც ადამიანის ქცევის განმსაზღვრელი მრავალი ფაქტორის ზემოქმედების შედეგი. ეს ფაქტორებია: 1. პიროვნულ-ბიოლოგიური; 2. პიროვნულ-სოციალური (ურთიერთობები); 3. სოციალური გარემო; 4. საზოგადოებრივი განვითარება (სახელმწიფო). პარაგრაფში ასევე განხილულია ძალადობის ხელშემწყობი ზოგიერთი ვიქტიმოგენური ფაქტორი.

პირველი თავის დასკვნაში სუმირებულია ძალადობის განვითარების კანონზომიერებები კაცობრიობის არსებობის მთელი ისტორიის მანძილზე, რომელთა თანახმად:

- ძალადობა ობიექტურად განპირობებული და ისტორიულად კანონზომიერი სოციალური მოვლენაა;
- მისი შესწავლისას მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული სოციალური და ადამიანური ფაქტორების მთელი კომპლექსი, რომლებიც საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ძალადობის დეტერმინანტებს წარმოადგენენ;

- პირველადი ბუნებით, ძალადობა ატარებს უფრო კოლექტიურ და არა პიროვნულ ხასიათს;
- აუცილებელია ვაღიაროთ ძალადობის არაერთმნიშვნელოვანი როლი ისტორიულ პროცესში, მისი ორგვარი ფუნქცია, როგორც დამანგრეველი, ისე აღმშენებლური;
- ძალადობის კონსტრუქცია და ინტერპრეტირება ხდება ყოფით-კულტურული გარემოს მიხედვით.

მეორე თავში („წამების, როგორც ძალადობის ხერხის კრიმინოგენული თავისებურება“) განხილულია სამეცნიერო ლიტერატურასა და ლექსიკონებში არსებული, ასევე, კრიმინოლოგიისა და სისხლის სამართლის სფეროს მკვლევარების მიერ შემოთავაზებული წამების განმარტებები.

წამების პრობლემას ყოველთვის განსაკუთრებული ადგილი ეკავა კაცობრიობის ისტორიაში. მისი გააზრება და მეცნიერული ანალიზი მრავალი სოციალური და ჰუმანიტარული მეცნიერების (ისტორიის, ფილოსოფიის, სოციოლოგიის, პოლიტოლოგიის და სხვ.) კვლევის ობიექტია. იურიდიულ მეცნიერებებში აღნიშნული პრობლემა შეისწავლება არამარტო სისხლის, არამედ კონსტიტუციური და საერთაშორისო სამართლის სფეროებშიც. სხვადასხვა იურიდიულ მეცნიერებაში მოცემული პრობლემის ანალიზს საკუთარი თავისებურებები გააჩნია.

წინამდებარე თავში წამება განიხილება, როგორც ტანჯვის (ფიზიკური თუ ფსიქოლოგიური) მიზანმიმართული მიყენება ინფორმაციის მიღების ან დასჯის მიზნით.

ფართო გაგებით, წამება ითვლება ძალადობის ნაირსახეობად, რომელიც ადამიანს ფიზიკურ ტკივილსა და სულიერ ტანჯვას აყენებს, დამოუკიდებლად გარემოებების, მიზნებისა და გამოსავლისა. ვიწრო გაგებით წამებაში იგულისხმება „ფიზიკური ძალადობა, ტანჯვის მიყენება დაკითხვისას“.

წამების ყველაზე ცნობილი და აღიარებული საერთაშორისო განმარტება მოცემულია წამებისა და სხვა სახის სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის და დასჯის

წინააღმდეგ გაეროს კონვენციის პირველ მუხლში. წამების საერთო მახასიათებლებად ლექსიკონებში დასახელებულია: ფიზიკური ძალადობა, ტანჯვის მიყენება დაკითხვის დროს ჩვენების მისაღებად. აღნიშნული არასაკმაისია, ვინაიდან არ ასახავს წამების ყველა ელემენტს.

მკვლევართა მიერ შემოთავაზებულ განმარტებებიდან ზოგში წინა პლანზე წამოწეულია წამებისაგან დაცვის უფლება (იგულისხმება ადამიანის პირადი უსაფრთხოება), ზოგიერთში წამება განხილულია, როგორც „ცუდად მოპყრობის“ ერთერთი სტადია. მაგანნი კი განმარტებაში არ რთავენ წამების შემადგენლობის ყველა ნიშანს (მაგალითად დაშინებას, იძულებას), სხვანი კი წამების თავისებურებების ხაზგასმის პარალელურად მიუთითებენ მცდარ ნიშნებზე, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან არსებულ პრაქტიკას.

თავში გაანალიზებულია სხვადასხვა დეფინიციაში ასახული წამების განზოგადებული მახასიათებლები: წინასწარი განზრახვით ზემდგომი თანამდებობის პირის ბრძანებით (ან ამის გარეშე) დანაშაულის ჩადენა, ფსიქიკური და ფიზიკური ტანჯვის მიყენება, კონკრეტული მიზნების არსებობა: ინფორმაციის მიღება, დანაშაულის იძულებით აღიარება, დასჯა, ცრუ წერილობითი აღიარების ხელმოწერა და სხვ.

თავში მოცემულია წამების განზოგადებული დეფინიცია, რომლის თანახმადაც: წამება სისხლისსამართლებრივად დასჯადი საზოგადოებრივად საშიში დანაშაულებრივი ქმედებაა, ჩადენილი სახელმწიფო თანამდებობის პირის ან *ოფიციალური თანამდებობით მოქმედი სხვა პირის მიერ, ან მისი დავალებით, მხარდაჭერით ან/და უსიტყვო თანხმობით ფიზიკური პირის (პირთა ჯგუფის) მიერ, რაც გამოიხატება ადამიანისთვის განზრახ ძლიერი ფიზიკური ტკივილის ან მორალური ტანჯვის მიყენებაში ხანგრძლივი სასტიკი ცემით ან/და სხვა ძალადობრივი ქმედებებით იმ მიზნით, რომ მიიღონ მისგან ან მესამე პირისგან ნებისმიერი სახის ინფორმაცია, აიძულონ დანაშაულის ან რაიმე ფაქტის აღიარება, რაიმე ქმედების ჩადენა ან პირიქით, მის ჩადენაზე უარის თქმა, დააშინონ ის ან დასაჯონ იმ ქმედებების გამო, რომელიც მან ან მესამე პირმა ჩაიდინა ან რომლის ჩადენაშიც ის ან*

მესამე პირია ექვმიტანილი.

ასევე განხილულია სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის ცნება, რომელიც კონკრეტიზდება სამართალგამოყენების პროცესში საერთაშორისო და ეროვნული სასამართლო პრაქტიკის გათვალისწინებით. გაანალიზებულია წამების ე.წ. ფსიქიკური მეთოდები, რომელთაც მიეკუთვნება: სიკვდილით დასჯის ინსცენირება, წამებაზე დასწრება, წამებაში მონაწილეობის იმულება, იზოლაცია. წამების ფსიქიკური შედეგები (განმეორებითი კომმარული სიზმრები, საშინელების, სირცხვილის, დანაშაულის განცდა) ხშირად ფიზიკურზე მძიმედ გადაიტანება, მწვავედ აისახება ოჯახის წევრებთან, მეგობრებთან, გარშემომყოფებთან ურთიერთობებზე და არ აძლევს ადამიანს ნორმალური ცხოვრების საშუალებას.

აქვე განხილულია სიკვდილით და ფიზიკურად დასჯა, როგორც სასჯელის უძველესი ფორმები. მოცემულია ფიზიკური სასჯელის კლასიფიკაცია:

- დასახიჩრება, რაც გულისხმობს სხეულის რომელიმე ნაწილის მოკვეთას ან მის დაზიანებას.
- ტკივილის გამომწვევ სასჯელს, რომლითაც მიიღწევა ფიზიკური ტანჯვა სხვადასხვა საგნისა და მოწყობილობის გამოყენებით. მოცემულ თავში წამება გაანალიზებულია ისტორიულ ჭრილში - ანტიკური პერიოდიდან თანამედროვეობამდე, კერძოდ, წარმოჩენილია წამების რამდენიმე ტიპი:
პირველი მათგანი უძველესია - წამება დასჯის მიზნით, ის აღწერილია ხამურაპის კოდექსში, ძველეგვიპტურ და სხვა კანონებში, რომლებიც გვთავაზობდნენ დანაშაულისა და მისი თანმდევი სასჯელის თანაზომიერ გამოყენებას.

წამების მეორე ტიპი ასევე უძველეს დროში წარმოიშვა. ადამიანები ზოგჯერ საკუთარი ნებით, უფრო ხშირად ნათესავების, თემის წევრების, შამანების, სოციალური ტრადიციების გავლენით ექვემდებარებოდნენ წამებას. ეს კეთდებოდა სოციალური სტატუსის ამაღლების, სხვა ადამიანებისგან ფიზიკური განსხვავების მიღწევის, ზოგჯერ მოხუცებულობისა და უძლურების გამო სიცოცხლის

მოსწრავების მიზნით, ასევე, ცხოვრების ახალ, ჩვეულებრივ, ზრდასრულ ეტაპზე გადასვლის აღსანიშნავად.

წამების მესამე ტიპი გამოიყენება არცთუ შორეული წარსულიდან, როდესაც ადამიანთა სოციალური ურთიერთობები გართულდა და გაიზარდა მოთხოვნილება ინფორმაციის მიღებაზე მოწინააღმდეგის დისლოკაციიდან და საკვების მარაგიდან დაწყებული სამრეწველო შპიონაჟითა და ანტისახელმწიფოებრივი საქმიანობით დამთავრებული, სხვა საშუალებებთან ერთად, წამების გამოყენებით მიიღწეოდა.

ძველი საბერძნეთისა და რომის მაგალითზე, თავში განხილულია ანტიკურ მსოფლიოში გამოყენებული წამების სხვადასხვა სახეობა. ასევე, საუბარია ადრეულ „ქრისტიანულ“ სამსჯავროებსა და ინკვიზიციაზე, აღწერილია წამება XX საუკუნეში, გამოკვლეულია წამების ძირითადი მიზეზები და სახეობები, რომელთაც იყენებდნენ ნაცისტურ გერმანიაში, საბჭოთა კავშირში, თანამედროვე საქართველოში.

მესამე თავში („წამებისა და სხვა სახის სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა და დასჯის კრიმინოლოგიური დახასიათება“) კრიმინოლოგიურ ჭრილშია შეფასებული წამების ფენომენი, მისი მეთოდები, დამნაშავისა და დაზარალებულის პიროვნებები, აგრეთვე, განხილულია საქართველოში ჩატარებული სოციოლოგიური გამოკითხვის შედეგები წამების პრობლემასთან დაკავშირებულ საკითხებზე (2007-2012წწ). მოცემულია წამების კრიმინოლოგიური დახასიათება.

თავში საუბარია წამების ძირითად მიზეზებზე, რომელთა შორისაა:

1. აღიარების მიღება - მსხვერპლი იძულებულია წამების გამო ხელი მოაწეროს წერილობით განცხადებას დანაშაულის (ქმედების) ჩადენაზე;
2. ინფორმაციის მიღება - გამოიყენება დაპატიმრების შემდეგ, მსხვერპლის საქმიანობის, სხვადასხვა ადამიანთან და ორგანიზაციასთან მისი კონტაქტების შესახებ ინფორმაციის მიღებისთვის.

3. აღიარების მიღება სხვათა ბრალდებისა და დასჯის მიზნით: მსხვერპლს აიძულებენ ხელი მოაწეროს განცხადებას სხვა პირისთვის დანაშაულის ინკრიმინირების მიზნით;
4. აგენტ-პროვოკატორად მუშაობა, ნაცნობების დასმენა, მათი პროვოცირება, ჩაიდინონ დანაშაული, სამართალდარღვევები, მისცენ ცრუ ჩვენება, შეიძინონ და/ან გაასაღონ ნარკოტიკები დანაშაულის გახსნადობის მაჩვენებლის გაზრდის, პროცესუალური შეთანხმების გაფორმების მიზნით.
5. ადამიანების ან მათი ახლობლების დასჯა: მსხვერპლს აწამებენ, რათა სულიერი ტკივილი მიაყენონ მათ ახლობლებს (მშობლებს, მეუღლეს, და-ძმას, ნათესავებსა და სხვ.).
6. მატერიალური სარგებლის მიღება: მსხვერპლს აიძულებენ თავისი მოძრავი და უძრავი ქონების, იურიდიულ პირში საკუთარი წილის გადაფორმებას, ანგარიშის გახსნას უცხოურ ბანკებში და ა. შ.
7. შურისძიება არამხოლოდ კონკრეტული პირის, არამედ მისი ოჯახის წევრების, ნათესავების, მეგობრების, კოლეგების ან გარემოცვის სხვა წევრების მიმართ. შურისძიება შეიძლება იყოს შეკვეთილი, როდესაც „ჯალათი“ თანამდებობით უფროსი პირის ბრძანებით ან მატერიალური ჯილდოს სანაცვლოდ აწამებს მსხვერპლს.
8. წესრიგის დამყარება დახურულ დაწესებულებაში: ხშირად მსხვერპლს აწამებენ მისი და/ან სხვა პატიმრების დაშინების მიზნით. ამგვარი აქტები, ჩვეულებრივ, სისტემური ან სისტემატური ხასიათისაა და ფართოდ იყო გავრცელებული საქართველოს ციხეებში.
9. პიროვნების განადგურება: გამოიყენება პოლიტიკური ან საზოგადოებრივი ლიდერების წინააღმდეგ, რომლებიც შესაძლოა დააპატიმრონ და აწამონ დუმბილის იძულების მიზნით.
10. საზოგადოებაში ტერორის გავრცელება: ამგვარი მოვლენა დამახასიათებელია დიქტატორული რეჟიმებისთვის. ნებისმიერი, ვინც ხმას აიმაღლებს არსებული ხელისუფლების წინააღმდეგ, შეიძლება წამების მსხვერპლად იქცეს.

11. სისასტიკის გამომუშავება ჯარისკაცებსა და სხვა პირებში, საომარ ქმედებებში მონაწილეობის მიღების, განსაზღვრული ობიექტების ან მნიშვნელოვანი პირების დაცვის მიზნით.

წინამდებარე თავში განხილულია წამების მეთოდები. კერძოდ, წამება გაანალიზებულია სახეობების მიხედვით, თანმდევი ფიზიკური, ფსიქოლოგიური და სოციალური შედეგებით. წამების ფორმები დაიყო 3 ჯგუფად. ესენია: ფიზიკური, სქესობრივი, ფსიქოლოგიური ან „თეთრი წამება“. დასახელდა ფიზიკური წამების ყველაზე გავრცელებული ტიპები, რომლებიც იწვევენ: 1) მტანჯველ ტკივილს; 2) ძლიერ შიშს და/ან მომენტალურ სიკვდილს; 3) სრულ ან ექსტრემალურ გამოფიტვას; 4) დასახიჩრობას ან შეუქცევად ინვალიდობას; 5) მძიმე ფსიქიკურ ტრავმას.

განხილულია ე.წ. „თეთრი/სუფთა წამების“ მეთოდები, რომლებიც არ ტოვებენ ტრავმის ხილულ კვალს, მაგრამ თან სდევთ უფრო სერიოზული შედეგები, რაც მსხვერპლის ფსიქოლოგიურ განადგურებაში გამოიხატება. შემუშავებულია აღნიშნული მეთოდების კლასიფიკაცია. ასევე განხილულია სქესობრივი წამების ფორმები (ცხოველების, სხვადასხვა საგნის გამოყენებით ან მათი გამოყენების გარეშე). გაანალიზებულია სასტიკი მოპყრობის პრეცედენტები, რომლებიც სულ უფრო ხშირად გამოიტანება სასამართლოებისა და ტრიბუნალების სამსჯავროზე, მოყვანილია მაგალითები საერთაშორისო სასამართლო პრაქტიკიდან არაადამიანური მოპყრობისა და დასჯის შემთხვევებზე. აღნიშნულია, რომ სასამართლო პრაქტიკა დასჯასთან მიმართებით უმნიშვნელოა და საერთაშორისო სასამართლოსთვის გადაცემულ საქმეთა უმრავლესობა მსჯავრდებული პირების მიმართ მოპყრობას ეხება. საერთაშორისო პრაქტიკიდან გამომდინარე, წამებასა და არაადამიანურ მოპყრობას შორის განსხვავება მიყენებული ტანჯვის სისასტიკით განისაზღვრება.

წინამდებარე თავში განიხილება კონკრეტული საქმეები საერთაშორისო და ქართული სასამართლო პრაქტიკიდან, რომლებიც ეხება არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა და

დასჯის საკითხებს, რომელთა შორისაა: ძალის გადამეტებით გამოყენება, ძალადობა დაკავებისას, დაპატიმრებისას და თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში, არასათანადო სამედიცინო დახმარების აღმოჩენა ან უარი მის აღმოჩენაზე, არაკანონიერი სამედიცინო ჩარევა მტკიცებულებების მიღების მიზნით, ბავშვების დაკავება, ფსიქოლოგიური ტანჯვის მიყენება, იძულებითი გაუჩინარება და სასტიკი მოპყრობის სხვა სახეობები მსხვერპლისა და მისი ოჯახის წევრების მიმართ.

თავში, ასევე, განხილულია სასამართლო პრაქტიკა ღირსების შემლახველი მოპყრობისა და დასჯის საკითხებთან მიმართებით. სასამართლომ დაადგინა, რომ ღირსების შემლახვ მოპყრობად და დასჯად შეიძლება მიჩნეულ იქნას ქმედებები, რომლებიც მსხვერპლში იწვევს შიშს, ტანჯვას ან არასრულფასოვნების განცდას, შეუძლია მისი დამცირება, ფიზიკური თუ ფსიქოლოგიური წინააღმდეგობის გატეხვა. ასეთად დასახელებულია დაკავებულების არაადამიანური და დამამცირებელი კონვორება, ციხეში ყოფნის არასათანადო პირობები: საკნების გადავსება, ზოგადი ანტისანიტარია, ცუდი ვენტილაცია, უხარისხო კვება, ხელბორკილების გამოყენების წესების დარღვევა.

წინამდებარე თავში მოცემულია კრიმინალური ძალადობის (კერძოდ, წამების) მსხვერპლის დახასიათება. განხილულია გ. ჰენტინგისა და ბ. მენდელსონის მსხვერპლის თეორიებზე დაფუძნებული კრიმინალური ძალადობის ვიქტიმოლოგიური ასპექტები. ძალადობის (მათ შორის, წამების) ცნება ვიქტიმოლოგიაში ეფუძნება ობიექტურ კრიტერიუმს, რომელიც აირეკლავს რეალურ ფაქტს - დანაშაულით მიყენებულ ზიანს. რეალური მსხვერპლი დაზარალებულად რჩება მაშინაც, თუ ის ასეთად არ იქნა ცნობილი. პროცესუალური გადაწყვეტილებით, როგორც ფორმალური აქტით, არ შეიძლება ზიანის მიყენების ფაქტის „გაუქმება“. ამგვარად, მსხვერპლისა და დაზარალებულის ვიქტიმოლოგიური და სისხლისსამართლებრივი ცნებები ერთმანეთს არ ემთხვევა (მსგავსი არიან ერთმანეთისა, მაგრამ სხვადასხვა ფუნქციას ასრულებენ).

უნდა განვასხვავოთ წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის პოტენციური (რომელსაც რეალური ზიანი ჯერ არ მიდგომია), რეალური (მიყენებული ზიანით) და ლატენტური (რეალური, მაგრამ ამა თუ იმ მიზეზით ოფიციალური აღრიცხვის მიღმა დარჩენილი) მსხვერპლი. ლატენტური მსხვერპლი, რომელიც შეგნებულად ერიდება მისთვის მიყენებული ზიანის გახმაურებას, ვიქტიმოლოგიის განსაკუთრებულ ინტერესს წარმოადგენს. დანაშაულის პოტენციური თუ რეალური მსხვერპლი გარკვეული თვისებების მატარებელია, რაც ხელს უწყობს მის მსხვერპლად გადაქცევას, თუმცა, სხვებისგან განსხვავებით, წამების მსხვერპლის შესაძლებლობები ხშირად ძალიან შეზღუდულია. ნათელია, რომ სპეციფიკური მდგომარეობა თავისუფლების შეზღუდვის პირობებში მოცემული პირისთვის ფიზიკური, მორალური და მატერიალური ზიანის მიყენების გაზრდილ შესაძლებლობას ქმნის. პარაგრაფში განხილულია ინდივიდუალური ვიქტიმურობისა და წამების თანაფარდობის საკითხები.

ინდივიდუალური ვიქტიმური თვისებებისა და მათი გამოხატვის ხარისხის მიხედვით ნაშრომში აღწერილია მსხვერპლის რამდენიმე ტიპი: 1) უნივერსალურ-ვიქტიმური; 2) ამორჩევით-ვიქტიმური; 3) სიტუაციურ-ვიქტიმური და 4) შემთხვევითი ვიქტიმური.

ცალკე განხილულია წამების, აგრესიისა და ძალადობის შედეგები (ფიზიკური, ფსიქიკური/ფსიქოლოგიური, სოციალური) და ფაქტორები, რომლებმაც შეიძლება გავლენა იქონიონ მათზე: წამების მიზნები, სახეობა, მსხვერპლის, გარემო პირობების დახასიათება, მკურნალობა და რეაბილიტაცია.

წინამდებარე თავში აღწერილია 2007-2012 წლებში საქართველოში წამების პრობლემასთან დაკავშირებული სოციოლოგიური გამოკითხვის შედეგები. ჩატარებული კვლევის საფუძველზე ემპირიულ დონეზე იქნა შესწავლილი საზოგადოებრივი აზრი სახელმწიფოს მხრიდან ძალადობის პრობლემის თაობაზე. ამ მიზნით, მომზადდა ორი კითხვარი: **A.** - „მოსახლეობის რეპრეზენტატული გამოკითხვა თემაზე: „წამება, როგორც ნეგატიური სოციალური პრობლემა და მასთან ბრძოლა“ (სულ 300 რესპონდენტისთვის) და **B.** -

„წამების მსხვერპლი ყოფილი პატიმრების გამოკითხვა“ (სულ 100 რესპონდენტისთვის). კვლევამ აჩვენა, რომ:

1. 2012 წლის ოქტომბრამდე თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში პატიმრებზე ძალადობა (მათი წამება) ატარებდა სისტემურ და მასობრივ ხასიათს;
2. პატიმართა უმრავლესობა ძალადობისა/წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის მსხვერპლად იქცა;
3. 2012-2013 წლების საპარლამენტო და საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ მოსახლეობის დამოკიდებულება სამართალდამცავი ორგანოების მიმართ გაუმჯობესდა.

მეოთხე თავში („საკანონმდებლო მიდგომები ძალადობისა და წამების აღკვეთის პრობლემისადმი“) განხილულ იქნა წამების შეზღუდვა და მისი ისტორიული წანამძღვრები. კერძოდ, გაანალიზდა ჩეხარე ბეკარიას ნაშრომი „დანაშაულისა და სასჯელის შესახებ“, რომელიც ძალადობისა და წამებისადმი მიძღვნილი ერთერთი პირველი კვლევათაგანია და რომელმაც მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი პირველი ლიბერალური რეფორმების გატარებას მართლმსაჯულების სფეროში. ასევე, განხილულ იქნა მიშელ ფუკოს „ზედამხედველობა და სასჯელი“.

გაანალიზდა, ასევე, საერთაშორისო-სამართლებრივი დოკუმენტები წამების წინააღმდეგ.

წარმოჩენილ იქნა წამებასთან დაკავშირებული საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმები, რომელთა მიღება ისტორიული აუცილებლობით იყო ნაკარნახევი. წამების წინააღმდეგ საერთაშორისო-სამართლებრივი დოკუმენტების კვლევისადმი სისტემურმა მიდგომამ დღის წესრიგში დააყენა მათი სისტემატიზაციის აუცილებლობის საკითხი.

შინაარსის მიხედვით, გამოიყო ზოგადი ხასიათის და სპეციალური საერთაშორისო-სამართლებრივი დოკუმენტები.

სპეციალური სახეობის დოკუმენტების მიღება განპირობებულია ცალკეული კატეგორიის პირების მიმართ მათი გამოყენების აუცილებლობით. ესენია: 1. ცალკეული პირის დაცვაზე

ორიენტირებული, 2. წამების ამკრძალავი, 3., „პროფესიული“ და ე.წ. პირდაპირი დოკუმენტები(4). პირველი სამი ჯგუფი ქვეჯგუფებად იყოფა. პირველ ჯგუფში განარჩევენ დოკუმენტებს, რომლებშიც დაცულია: ა) ინვალიდების, ფსიქიკურად დაავადებულებისა და გონებრივად ჩამორჩენილების, ბ) მოქალაქეობის არმქონე პირების, გ) დაკავებულებისა და პატიმრობაში მყოფების, დ) ხანდაზმულების უფლებები. მეორე ჯგუფში გამოყოფენ დოკუმენტების ქვეჯგუფებს, რომლებიც: ა) ორიენტირებული არიან ზოგადად წამების აღკვეთაზე; ბ) ადგენენ წამების გამოძიების მექანიზმებსა და პრინციპებს..

“პროფესიული” დოკუმენტები მიმართულია წამების აღკვეთაზე ა) იურისტების, პოლიციის, თანამდებობის პირთა და ბ) მედმუშაკთა მხრიდან.

წინამდებარე თავში, აგრეთვე, გახილულია წამებასთან დაკავშირებული სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის პრობლემები საზღვარგარეთის ზოგიერთი ქვეყნების კანონმდებლობაში.

კერძოდ, მოცემულია თურქეთის, ესპანეთის, ამერიკის შეერთებული შტატების, სომხეთის, აზერბაიჯანის, მოლდოვას, რუსეთის ფედერაციის, უკრაინის, უზბეკეთის სისხლის სამართლის კანონმდებლობებში ასახული წამების მარეგულირებელი ნორმების შედარებითი ანალიზი. წამება რთული შემადგენლობის დანაშაულთა რიცხვს მიეკუთვნება. წამების ობიექტები ნაირგვარია: ღირსება, ფიზიკური, ფსიქოლოგიური ხელშეუხებლობა, ადამიანის ჯანმრთელობა, ჩინოვნიკების, მოსამსახურე და თანამდებობის პირების კანონიერი საქმიანობა და სხვა ნიშნები, რომელთა მიხედვითაც პირი შეიძლება დაექვემდებაროს დისკრიმინაციას. ამავდროულად, სხვადასხვა ქვეყნის სისხლის სამართლის კოდექსი განსხვავებულ ობიექტებს შეიცავს. ასე მაგალითად, ესპანეთის სისხლის სამართლის კოდექსში წამების ობიექტებს შორის სახელდება: ფსიქიკური სიმართლე (შენახული ცნობიერება, მეხსიერება, გადაწყვეტილების მიღების უნარი; უკრაინაში - ადამიანის ნება, თურქეთში - ობიექტური ჭეშმარიტება საქმესთან დაკავშირებით , აშშ-ში - კანონიერების დაცვა.

თურქეთის, უზბეკეთის და ესპანეთის სისხლის სამართლის კოდექსების თავისებურება მდგომარეობს იმაში, რომ „წამება“ განისაზღვრება, როგორც ქმედება; ესპანეთის სისხლის სამართლის კოდექსის თანახმად, აუცილებელია დადასტურდეს პირის მიერ საკუთარი სამსახურებრივი უფლებამოსილების გამოყენება სამსახურებრივი ინტერესების საწინააღმდეგოდ.

წამების შედეგები დასახელებულია შვიდი ქვეყნის სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში. ასე მაგალითად, აშშ-ის კანონთა კრებულში წამების შედეგებად დასახელებულია „ხანგრძლივი ფსიქიკური ზიანი“, ხოლო ესპანეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 174-ე და რუსეთის ანალოგიური კოდექსის 302-ე მუხლებში წამების შედეგად მიიჩნევა „ტანჯვის მიყენება“.

თანამონაწილეების უფრო რთულ „კომბინაციას“ შეიცავს მოლდოვას სისხლის სამართლის კოდექსი, ის წამების წინააღმდეგ კონვენციის სუბიექტთა წრისა და თანამონაწილეთა სახეობების ანალოგიურია. ამერიკის შეერთებული შტატების კანონთა კრებულში, აზერბაიჯანისა და ესპანეთის (მუხ.176) სისხლის სამართლის კოდექსში წამების სუბიექტად დადგენილია ნებისმიერი პირი, ასევე თანამდებობის პირი ან ორივე აღნიშნული სუბიექტი, იმ აუცილებელი დათქმით (აშშ-ს შემთხვევაში), რომ ისინი კანონს ამოფარებული მოქმედებდნენ. წამების საერთო სუბიექტს შეიცავს სომხეთის სისხლის სამართლის კოდექსი, რუსეთის ფედერაციისა და უკრაინის ანალოგიური კოდექსების 117 და 127-ე მუხლები (შესაბამისად).

თურქეთის, ყაზახეთის, უზბეკეთის, უკრაინისა და ესპანეთის სისხლის სამართლის კანონები თანამდებობის პირს წამების სპეციალურ სუბიექტად ადგენენ, ცალკეული განსხვავებებით. ყირგიზეთისა და რუსეთის (მუხლი 302) სისხლის სამართლის კანონებში წამებასთან მიმართებით გათვალისწინებულია როგორც თანამდებობის პირის ქმედება, ისე მისი უმოქმედობა, მხედველობაშია რა მიღებული წამების საქმეში სხვა პირის შესაძლო თანამონაწილეობა, რომელიც თანამდებობის პირის (გამომძიებლის, დაკითხვის მწარმოებლის) თანხმობით ან წინასწარი შეცნობით მოქმედებდა.

წამებასთან მიმართებით, ზემოთ დასახელებულ სისხლის სამართლის კანონებში განზრახვა ბრალის ფორმადაა განხილული. წამების შედარებით ფართოდ გავრცელებულ მიზნებთან (ინფორმაციის მიღება, დაშინება, დასჯა, იძულება) ერთად, თურქეთის კანონმდებლობაში მიზეზებად დასახელებულია: რეალური ფაქტების შეტყობინებისათვის ხელის შეშლა, ჩივილის, ინფორმაციის მიწოდების ან მოწმეთა ჩვენების თავიდან აცილება. აშშ-ის კანონმდებლობაში მიზეზად, ასევე, სახელდება ფიზიკური ან ფსიქიკური ტკივილის მიყენება, უკრაინაში - მსხვერპლის ან სხვა პირების დისკრიმინაცია და ა.შ.

სხვადასხვა ქვეყნის საკანონმდებლო ნორმების შედარებისას წამებისა და სხვა სახის სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის და დასჯის შესახებ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენციასთან, დგინდება, რომ მოლდოვის კანონმდებლობაში ასახული განსაზღვრება კონვენციის განმარტების შესაბამისია.

საქართველოს კანონმდებლობის გაანალიზების შედეგად აღინიშნა, რომ არსებობს გარკვეული პრობლემები წამების სისხლისსამართლებრივ კვალიფიკაციასთან დაკავშირებით, რაც მოითხოვს ცვლილებებისა და დამატებების შეტანას შესაბამის კოდექსში.

საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის 1961 წლის სისხლის სამართლის კოდექსი წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის გამო სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას არ ითვალისწინებდა. 1999 წლის 22 ივლისს მიღებულ იქნა დამოუკიდებელი საქართველოს ახალი სსკ. მასში პირველად იქნა ჩართული ნორმა, რომლითაც მოხდა წამების, როგორც დანაშაულის ცალკე შემადგენლობის კრიმინალიზება. კერძოდ, აღნიშნული კოდექსის მეშვიდე კარის (დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ)“ XX თავში (დანაშაული ჯანმრთელობის წინააღმდეგ) ჩართულ იქნა მუხლი 126 (წამება).

2006 წელს მიიღეს გადაწყვეტილება წამებისა და სხვა სახის სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის და დასჯის კონვენციის უფრო ღრმა იმპლემენტაციის შესახებ და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში შეიტანეს ძალადობასა და წამებასთან დაკავშირებული უფრო სერიოზული ცვლილებები და დამატებები. ცვლილებები, პირველ რიგში, შეეხო 126-ე მუხლს, რომლის სახელწოდებაც („წამება“) „ძალადობით“ შეიცვალა, თავად მუხლის დისპოზიცია კი პრაქტიკულად უცვლელი დარჩა.

ანალიზმა გვიჩვენა, რომ ძალადობის მუხლის (126) დისპოზიციის ახალი რედაქცია (28.04.2006. N2937) არ პასუხობს კოდექსის იმ თავის მიზნებსა და ამოცანებს, რომელიც ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას პიროვნების წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულის გამო. საქართველოს სსკ-ში უკვე არსებობს მუხლი 125. „ცემა“, რომელიც თითქმის ანალოგიურია 126-ე მუხლისა. თუ შევადარებთ მითითებული მუხლის დისპოზიციას და კონკრეტულ ტერმინებს („ცემას“ და „ძალადობას“), აღმოჩნდება, რომ მათ შორის განსხვავება იმაში გამოიხატება, რომ ცემა ძალადობის შემთხვევაში სისტემატურ ხასიათს ატარებს და დაზარალებულის ფიზიკურ ან ფსიქიკურ ტანჯვას იწვევს, „ცემა“ კი მხოლოდ ფიზიკური ტკივილის გამოძწევია. ნაშრომში აღნიშნულია, რომ ცემა თავისი ხასიათითა და შედეგებით „ცემად რჩება“, მიუხედავად იმისა, რომ ის ხშირად სისტემატურ ხასიათს ატარებს (მაგალითად, საყოფაცხოვრებო, ოჯახური ძალადობა), ისეთი სუბიექტური ცნება კი, როგორიცაა „ტანჯვა“ (და არა „ტკივილი“) ძნელად ექვემდებარება ობიექტურ შეფასებას დანაშაულის კვალიფიკაციის დროს.

მოცემულ შემთხვევაში მაკვალიფიცირებელი გარემოება ცემის სისტემატურობაა, რომელიც არ მოითხოვს სპეციალური მუხლის არსებობას და შეიძლება ჩართულ იქნას ბრალის დამამძიმებელი ნიშნების ჩამონათვალში.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 125-ე და 126-ე მუხლების გაერთიანება ერთ შემადგენლობაში. ამ მიზნით შემუშავებულია 125-ე მუხლის (ცემა) ახალი რედაქცია, ხოლო 126-ე მუხლი „ძალადობა“ ამოღებულია კოდექსიდან. 125-ე მუხლის პირველ ნაწილში

შეტანილია ცემა, რომელიც მსხვერპლს ტკივილს აყენებს, ხოლო მეორე ნაწილში - სისტემატური ცემა, რომელიც ჩადენილია განსაკუთრებული სისასტიკით და ტანჯვის შემცველია.

ავტორის აზრით, ამგვარი მიდგომა გაამარტივებს ძალადობრივი დანაშაულის ზოგიერთი ფორმის კვალიფიკაციას, მეორე მხრივ კი ხელს შეუწყობს არსობრივად ანალოგიური დანაშაულებრივი ქმედებების სისტემურ გაერთიანებას ერთი მუხლში.

მუხლი 125. „ცემა“ შესაძლებელია ფორმულირდეს შემდეგი რედაქციით:

1. ცემა ან სხვაგვარი ძალადობა, რამაც დაზარალებულის ფიზიკური ტკივილი გამოიწვია, მაგრამ არ მოჰყოლია ამ კოდექსის 120-ე მუხლით გათვალისწინებული შედეგი,-

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ას ოციდან ას ოთხმდე საათამდე ანდა გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით თხუთმეტ თვემდე.

2. სისტემატური ცემა ან სხვაგვარი ძალადობა, ჩადენილი განსაკუთრებული სისასტიკით, რამაც დაზარალებულის ფიზიკური ან ფსიქიკური ტანჯვა გამოიწვია, მაგრამ არ მოჰყოლია ამ კოდექსის 117-ე ან 118-ე მუხლით გათვალისწინებული შედეგი,-

ისჯება თავისუფლების შეზღუდვით ვადით ორ წლამდე ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთიდან სამ წლამდე.

3. იგივე ქმედება გათვალისწინებული ამ მუხლის 2 ნაწილში, ჩადენილი:

ა) ორი ან მეტი პირის მიმართ;

ბ) დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის მიმართ;

გ) დაზარალებულის ან მისი ახლო ნათესავის სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით;

დ) დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის, უმწეო მდგომარეობაში მყოფის ანდა დამნაშავეზე მატერიალურად ან სხვაგვარად დამოკიდებულის მიმართ;

ე) მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით;

ვ) შეკვეთით;

ზ) რასობრივი, რელიგიური, ეროვნული ან ეთნიკური შეუწყნარებლობის გამო;

თ) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით,-

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხიდან ექვს წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

2006 წელს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენციასთან ჰარმონიზაციის მიზნით ქართველმა კანონმდებელმა XXIII თავის (დანაშაული ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ) შემადგენლობაში ჩართო მუხლი 144¹ „წამება“, რომელსაც მანამდე ჯანმრთელობის წინააღმდეგ დანაშაულის თავი შეიცავდა.

144¹ მუხლში ახლებურად იქნა განხილული წამების ფენომენი, როგორც დამნაშავის ქმედება მიმართული ისეთი პირობების შექმნისკენ ან ისეთი ფორმით მოპყრობისკენ, რომელიც თავისი ხასიათით, ინტენსივობით ან ხანგრძლივობით იწვევს ძლიერ ფიზიკურ ტკივილს ან ფსიქიკურ ან მორალურ ტანჯვას და რომლის მიზანია ინფორმაციის, მტკიცებულების ან აღიარების მიღება, პირის დაშინება ან იძულება ანდა პირის დასჯა მის ან მესამე პირის მიერ ჩადენილი ან სავარაუდოდ ჩადენილი ქმედებისათვის.

ხელყოფის ობიექტი შეიძლება იყოს თვითონ დაზარალებული, მისი ახლო ნათესავი ან მასზე მატერიალურად ან სხვაგვარად დამოკიდებული პირი.

წამების ობიექტის ადგილი სისხლის სამართლის კოდექსის განსაკუთრებულ ნაწილში თავისთავად მეტყველებს ადამიანური ღირსების, მისი აბსოლუტური უფლების პატივისცემაზე არ იყოს ძალადობის, წამების, სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ადამიანის ღირსების შემლახავი მოპყრობისა და დასჯის მსხვერპლი. აღნიშნული უფლება გარანტირებულია კონსტიტუციით.

წამების შემადგენლობის ობიექტური მხარე მოიცავს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის გარეგანი ნიშნების აღწერას . აღნიშნული დანაშაული შედგება ორი კომპონენტისგან: ფიზიკური და ფსიქიკური ტანჯვის მიყენება. სოციოლოგიური გამოკითხვის შედეგებმა აჩვენა, რომ

ყველაზე ხშირად წამებას მიმართავენ სამართალდამცავი ორგანოების სამსახურებრივ კაბინეტებში. ფიზიკური და ფსიქიკური მეთოდებიდან ძირითადად ფიგურირებს ცემა და მუქარა. შესწავლილი სისხლის სამართლის საქმეების დიდი ნაწილის მიხედვით, წამებით 15 წუთის ხანგრძლივობით მსხვერპლის ჯანმრთელობას ადგება მსუბუქი ხარისხის ზიანი). ამავდროულად აღსანიშნავია, რომ წამების ხანგრძლივობა სუბიექტური ხასიათის მატარებელია, ვინაიდან შემთხვევათა უმრავლესობაში ინფორმაცია აღნიშნულის თაობაზე დასტურდება მხოლოდ დაზარალებულთა ჩვენებებში.

დანაშაულის შერეულ რომელსაც წამება მიეკუთვნება, „მიზეზობრივი კავშირი - რთულია, შედგება არაიშვიათად დროში განვრცობილი რამდენიმე ეტაპისგან. დამნაშავის ქმედების კვალიფიკაციისათვის აღნიშნული შემადგენლობით აუცილებელია დადგინდეს, რომ მოცემული დანაშაულის მიზანია დაზარალებულის ან სხვა პირების (ნათესავების, ახლობლების) იძულება ჩაიდინოს რაიმე ქმედება საკუთარი ნების წინააღმდეგ (გასცეს რაიმე ინფორმაცია და ა.შ.)

დანაშაულის სუბიექტური მხარე ხასიათდება ბრალეულობის წინასწარი განზრახულობით (პირდაპირი და არაპირდაპირი განზრახვის ფორმით) და სპეციალური მიზნის არსებობით - მსხვერპლის იძულებით თავისი ნების წინააღმდეგ ჩაიდინოს რაიმე ქმედება. დანაშაულის სუბიექტი საერთოა - 14 წლის ასაკს მიღწეული ფიზიკური ან იურიდიული პირი, ხოლო სპეციალური სუბიექტი გათვალისწინებულია, როგორც მაკვალიფიცირებული ნიშანი (მუხლი 144¹, ნაწილი 2, პუნქტი „ა“).

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144¹ მუხლი უფრო მეტადაა ჰარმონიზებული საერთაშორისო სტანდარტებთან, ვიდრე ამავე კოდექსის 26-ე მუხლი (წამება), რომელიც 2006 წლამდე მოქმედებდა. ამის მიუხედავად, დისერტაციაში წარმოდგენილია რიგი რეკომენდაცია, რომლებმაც ხელი უნდა შეუწყონ 144¹ მუხლის გამოყენების ეფექტიანობის გაზრდას პრაქტიკაში და შეცდომების გამორიცხვას მომიჯნავე შემადგენლობების კვალიფიკაციისას. ეს რეკომენდაციებია:

1. საქართველოს სსკ 144¹ მუხლის 1-ლი ნაწილში წარმოდგენილი უნდა იყოს არა საერთო, არამედ სპეციალური სუბიექტიც. ამ მიზნით, აღნიშნულ ნაწილს უნდა დაემატოს სიტყვები: «თუ ეს წამება მიყენებულია სახელმწიფო თანამდებობის პირის, ან ოფიციალური თანამდებობით მოქმედი სხვა პირის მიერ, ან მისი წაქეზებით, ან მისი ნებართვით, ან მისი უსიტყვო თანხმობით.»

ამგვარი მიდგომა სისხლის სამართლის სამამულო კანონმდებლობის რეალური ჰარმონიზაციის საშუალებას მოგვცემს წამების წინააღმდეგ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენციის მესამე მუხლთან, რომელშიც წამების განმარტებისას აქცენტი კეთდება სპეციალურ სუბიექტზე, ანუ თანამდებობის პირზე, ხელისუფლების წარმომადგენელზე, ასევე სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებზე ან ფიზიკურ პირზე, რომლებიც ზემოთ ჩამოთვლილი პირების დავალებით მოქმედებდნენ.

საყოფაცხოვრებო დანაშაულთან ობიექტური მსგავსების მიუხედავად, ქმედების წამებად კვალიფიკაცია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144¹ მუხლით შესაძლებელია მხოლოდ სპეციალური სუბიექტის არსებობის შემთხვევაში, რაც სრულად შეესაბამება წამების წინააღმდეგ გაერთიანებული ერების კონვენციის დებულებებსა და რეკომენდაციებს. მაკვალიფიცირებელი ნიშნების სახით 144¹ მუხლის მეორე ნაწილში ჩართულ უნდა იქნეს:

პუნქტი (ე) - იგივე ქმედება ჩადენილი სპეციალური ინსტრუმენტის (ხელსაწყო) ან მედიკამენტის გამოყენებით, რომელიც განკუთვნილია წამებისათვის. ასეთი ინსტრუმენტები შეიძლება იყოს: სპეციალური ელექტროაპარატები, მჭრელი, მჭხვლეტავი და სხვა საგნები, რომლებიც აძლიერებენ მსხვერპლის ტანჯვას. მედიკამენტებს მიეკუთვნება ე.წ. „სიმართლის შრატი“, ძლიერი ტკივილის, კონვულსიების გამომწვევი და სხვა საშუალებები.

პუნქტი (ვ) წამება სქესობრივი ძალადობის გამოყენებით. იგულისხმება, როდესაც მოძალადე აღიარების ან საჭირო ინფორმაციის მიღების მიზნით აშინებს, იმიტირებს ან რეალურად

სჩადის სქესობრივ ქმედებებს მსხვერპლის მიმართ გაუკუღმართებული ფორმით (მაგალითად, სხვადასხვა საგნების გამოყენებით და ა.შ.) ამგვარი ქმედებები მიზნად ისახავენ არა სქესობრივი მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას, არამედ საჭირო აღიარების მიღებასა და მსხვერპლის დამცირებას.

პუნქტი (ი) წამება ანგარებით, როდესაც თანამდებობის პირი ან ხელისუფლების წარმომადგენელი დაზარალებულს აიძულებს განახორციელოს ეკონომიკურ ინტერესებთან დაკავშირებული ქმედებები, ბიზნესის ან ქონების ჩუქება სახელმწიფოს ან მესამე პირის სასარგებლოდ საკუთარი ნების წინააღმდეგ.

პუნქტი (კ). განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის აღიარების იძულების მიზნით ან მესამე პირის წინააღმდეგ ცრუ დასმენის მიზნით. ასეთ შემთხვევაში წამების მიზანია მსხვერპლისგან მიიღოს ცრუ აღიარებითი ჩვენება მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენაზე თავის ან მესამე პირის მიერ. ასეთი დანაშაული შეიძლება იყოს განზრახ მკვლელობა, ტერორიზმი, ადამიანის გატაცება ან სხვა რაიმე ქმედება, რომლის გამოც დადგენილია თავისუფლების აღკვეთა 10 წელზე მეტი ვადით ან სამუდამო უვალო პატიმრობა.

144¹ მუხლის მე-3 ნაწილში მაკვალიფიცირებელი ნიშნის სახით უნდა დაემატოს:

პუნქტი (ბ), იგივე ქმედება, რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი, - დანაშაულის ამგვარი კვალიფიკაცია შესაძლებელია, თუ წამების შედეგია მსხვერპლისთვის სხეულის მძიმე დაზიანების მიყენება. უნდა აღინიშნოს, რომ მაკვალიფიცირებელი ნიშნების ანალოგიური რედაქცია დამდგარი შედეგების მიხედვით ასახულია მუხლებში: 143. თავისუფლების უკანონო აღკვეთა, 143.1. ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი); 143.2. არასრულწლოვნით ვაჭრობა; (ტრეფიკინგი), 144. მძევლად ხელში ჩაგდება.

დამდგარი შედეგების მიხედვით მაკვალიფიცირებელი ნიშნების ჩართვა 144¹ მუხლის დისპოზიციაში კანონმდებლის ერთიანი

სისტემური მიდგომის მაჩვენებელი იქნება მოცემული ჯგუფის დანაშაულების მიმართ.

144¹ მუხლის მეორე ნაწილიდან ამოღებულ უნდა იქნას:

- პუნქტი (ა). იგივე ქმედება ჩადენილი მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ. აღნიშნულის აუცილებლობა ნაკარნახევია კონცეპტუალური მიდგომით, რომ „წამების“ მუხლში დამნაშავე შეიძლება იყოს მხოლოდ სპეციალური სუბიექტი.

- პუნქტი (ვ) - იგივე ქმედება, ჩადენილი: ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევით, მათი რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიისადმი დამოკიდებულების, აღმსარებლობის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური, სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, საცხოვრებელი ადგილის, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობის გამო;

ეს განპირობებულია იმით, რომ დანაშაულის წამებად კვალიფიკაციისათვის არ აქვს მნიშვნელობა მიყენებული ძალადობისა და ტანჯვის მოტივაციას, იმდენად რამდენადაც, კონვენცია განიხილავს პასუხისმგებლობას წამების ან არაადამიანური მოპყრობის გამო ნებისმიერი სახის დისკრიმინაციაზე დაფუძნებული ნებისმიერი მიზეზით.

წარმოდგენილი ცვლილებებისა და დამატებების გათვალისწინებით, ქვემოთ შემოთავაზებულია 144¹ მუხლი შემდეგი რედაქციით:

144¹ სსკ „წამება,,

1. წამება, ესე იგი პირისათვის, მისი ახლო ნათესავისათვის ან მასზე მატერიალურად ან სხვაგვარად დამოკიდებული პირისათვის ისეთი პირობების შექმნა ან ისეთი მოპყრობა, რომელიც თავისი ხასიათით, ინტენსივობით ან ხანგრძლივობით იწვევს ძლიერ ფიზიკურ ტკივილს, ან ფსიქიკურ, ან მორალურ ტანჯვას და რომლის მიზანია ინფორმაციის, მტკიცებულების ან აღიარების მიღება, პირის დაშინება ან იძულება ანდა პირის დასჯა მის ან მესამე პირის მიერ ჩადენილი ან სავარაუდოდ ჩადენილი ქმედებისათვის, თუ ეს წამება მიყენებულია სახელმწიფო თანამდებობის პირის, ან ოფიციალური თანამდებობით

მოქმედი სხვა პირის მიერ, ან მისი წაქეზებით, ან მისი ნებართვით, ან მისი უსიტყვო თანხმობით.

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შვიდიდან ათ წლამდე, ჯარიმით.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით;

ბ) არაერთგზის;

გ) ორი ან მეტი პირის მიმართ;

დ) ჯგუფურად;

ე) სპეციალური ინსტრუმენტის (ხელსაწყო) ან მედიკამენტების გამოყენებით, რომლებიც განკუთვნილია წამებისათვის;

ვ) სექსუალური ძალადობის გამოყენებით;

ზ) დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის, არასრულწლოვნის, უმწეო მდგომარეობაში მყოფი ანდა დამნაშავეზე მატერიალურად ან სხვაგვარად დამოკიდებული პირის მიმართ;

თ) შეკვეთით;

ი) მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით;

კ) ანგარებით;

ლ) განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულში აღიარების იძულების მიზნით ან მესამე პირის წინააღმდეგ ცრუ დასმენის მიზნით,-

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ცხრიდან თხუთმეტ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით ხუთ წლამდე.

3. იგივე ქმედება,-

ა) ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ;

ბ) რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი,-

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით თორმეტიდან ოც წლამდე, ან უვადო პატიმრობით თავისუფლების აღკვეთით, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით ხუთ წლამდე.

მეხუთე თავში („წამების და სხვა სახის არაადამიანური მოპყრობისა და დასჯის ფორმების პრევენცია“) გაანალიზებულია სისხლისსამართლებრივი პრევენციის ცნება, რომელიც ზოგადად შეიძლება დანვსაზღვროთ, როგორც სახელმწიფოს ზემოქმედება სამართალდარღვევის გამომწვევი ქცევის მიზეზებსა და ხელშემწყობ პირობებზე, რის შედეგადაც მიიღწევა სამართალდარღვევათა რაოდენობის შემცირება, მისი სტრუქტურის შეცვლა ან აღმოფხვრა.

სისხლისსამართლებრივი პრევენციის ელემენტებია:

- ა) სამართალდარღვევის პრევენციის ზოგადი, სპეციალური და ინდივიდუალური ღონისძიებები ინდივიდის ანტისოციალურ პიროვნებად ჩამოყალიბების სტადიაზე;
- ბ) მზადების ეტაპზე მყოფი სამართალდარღვევის აღკვეთის ღონისძიებები;
- გ) სამართალდარღვევის აღკვეთის ღონისძიებები მსხვერპლის ხელყოფის სტადიაზე.

დანაშაულის პრევენცია უნდა ეფუძნებოდეს შემდეგ უნივერსალურ პრინციპებს:

- სამართლებრივ და მორალურ ნორმებთან შესაბამისობას;
- ჰუმანიზმს, მეცნიერულობას, დასაბუთებას, გეგმიურობას, შეტევითობას, დანაშაულის აღმკვეთი სუბიექტების პროფესიონალიზმს.

სისხლისსამართლებრივი პრევენციის სახელმწიფოებრივ-სამართლებრივი მექანიზმი წარმოადგენს საშუალებათა ერთობლიობას, რომელიც უზრუნველყოფს საზოგადოებრივი ურთიერთობების მოწესრიგებას სამართალდარღვევის მიზეზებისა და მისი ჩადენის ხელშემწყობი პირობების გამოვლენის, აღმოფხვრის, მინიმიზაციის ან ნეიტრალიზაციის გზით. აღნიშნული მექანიზმის სტრუქტურას შეადგენენ შემდეგი კომპონენტები:

- მმართველი სისტემა სახელმწიფოს, მისი ორგანოების, სახელმწიფოს მიერ მინიჭებული შესაბამისი უფლებამოსილების მქონე ორგანიზაციებისა და ცალკეული მოქალაქის სახით;

- სოციალური ჯგუფებისა და ცალკეული მოქალაქის დანაშაულებრივი ქცევის განმაპირობებელი სოციალურ წინააღმდეგობრიობათა ერთობლიობით წარმოდგენილი მართვადი სისტემა;
- საშუალებების, მეთოდებისა და ზომების ერთობლიობა, რომელთა მეშვეობითაც ხორციელდება მმართველი სისტემის ზემოქმედება მართვად სისტემაზე სოციალური ჯგუფებისა და ცალკეული მოქალაქის კანონიერი ქცევის ფორმირების მიზნით;
- ფაქტორების ერთობლიობა, რომლებიც ზემოქმედებენ მართვის სუბიექტებსა და ობიექტებზე და რომელთა გათვალისწინება აუცილებელია მართვითი ზემოქმედების (ეკონომიკური, პოლიტიკური, სოციალური, ფსიქოლოგიური და სხვ.) განხორციელებისას.

სისხლისსამართლებრივი პრევენციის სამართლებრივი საფუძვლები საქართველოში განვითარების ადრეულ ეტაპზეა. ეს განაპირობებს რიგი კანონის მიღების აუცილებლობას, რაც სისხლისსამართლებრივი პრევენციის სახელმწიფო-სამართლებრივი მექანიზმების და, კერძოდ, „დანაშაულის პრევენციის სახელმწიფო სისტემის საფუძვლების სრულყოფის შესახებ“ კანონის დახვეწის საშუალებას მოგვცემდა.

წინამდებარე თავში შესწავლილია, აგრეთვე, წამების პრევენციის სუბიექტები და მექანიზმები

პრევენციის სუბიექტებია:

საქართველოში ფუნქციონირებს მონიტორინგის სახელმწიფო მექანიზმების მთელი რიგი, რომლებიც წამებისა და სასტიკი მოპყრობის აღკვეთის მიმართულებით მუშაობენ. ესენია:

1. სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს გენერალური ინსპექციის დეპარტამენტის ადამიანის უფლებების განყოფილება;
2. შინაგან საქმეთა სამინისტროს ადამიანის უფლებათა დაცვისა და მონიტორინგის მთავარი სამმართველო;
3. ადამიანის უფლებათა დაცვის სამმართველო მთავარ პროკურატურაში;

4. მთავარი პროკურატურა;
5. საზოგადოებრივი სადამკვირვებლო კომისიები;
6. ომბუდსმენი-საქართველოს სახალხო დამცველი-სახალხო დამცველის საერთო მანდატი;
7. სახალხო დამცველის, როგორც ეროვნული პრევენციული მექანიზმის მანდატი.

წამების პრევენციის მექანიზმებია:

წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის სხვა ფორმების წინააღმდეგ ბრძოლისა და აღკვეთისათვის აუცილებელია საკანონმდებლო, ორგანიზაციული და საინფორმაციო პრევენციული მექანიზმების არსებობა სახელმწიფო მართვის სისტემაში.

საკანონმდებლო ღონისძიებები, ერთი მხრივ, ორიენტირებულია წამებისა და სასტიკი მოპყრობის მსხვერპლის, მოწმეების, გამოძიების მწარმოებელი პირებისა და მათი ოჯახის წევრების სამართლებრივი დაცვის სპეციალური ფორმების შემუშავებაზე, მეორე მხრივ, საქართველოს კანონმდებლობის სრულყოფაზე, რისთვისაც აუცილებელია წამების, როგორც ნეგატიური სოციალური მოვლენის უფრო მკაფიო სამართლებრივი დეფინიცია; მოცემული დანაშაულის ძირითადი ფორმებისა და სახეობების გამოვლენა; მსხვერპლისთვის მიყენებული ფიზიკური, მორალური ან მატერიალური ზიანის განსაზღვრა წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის წინააღმდეგ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენციის შესატყვისად (კერძოდ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში უნდა განისაზღვროს წამების სუბიექტები, ფორმები, მიზნები, შედეგები).

ორგანიზაციულ ღონისძიებებს უნდა მივაკუთვნოთ:

1. დახურული ტიპის ყველა დაწესებულებაში საზოგადოებრივი სამეთვალყურეო კომისიების დაშვების უზრუნველყოფის ხელშეწყობა. ამისათვის გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის და დასჯის წინააღმდეგ კონვენციის ფაკულტატური ოქმის მე-3 მუხლის შესაბამისად, საქართველოს ხელისუფლებამ

დამოუკიდებელი ორგანიზაციებისა და ომბუდსმენის ოფისისთვის უნდა უზრუნველყოს:

ა) თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში პატიმართა რიცხვის, თავად ასეთი ადგილების რაოდენობისა და მათი ადგილმდებარეობის შესახებ ნებისმიერ ინფორმაციაზე შეუზღუდავი წვდომა;

ბ) პატიმრების მიმართ მოპყრობის, თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში მათი ყოფნის პირობების თაობაზე არსებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა;

გ) მეორე პუნქტის შესაბამისად, თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში, მის შენობებსა და ობიექტებში შეუზღუდავი შეღწევა;

დ) მოწმეების გარეშე, პირადად ან, საჭიროების შემთხვევაში, თარჯიმნის დახმარებით, კერძო საუბრის წარმოების შესაძლებლობა პატიმართან ან ნებისმიერ სხვა პირთან, რომელსაც შესაბამისი ინფორმაციის მიწოდება შეეძლება;

ე) უფლება, წინააღმდეგობის გარეშე აირჩიოს ადგილი, რომლის მონახულებაც სურს და პირი, რომელთანაც გასაუბრება უნდა;

2. წამების (ცემის) მტკიცებულების ფიქსაციის გაუმჯობესებაზე ორიენტირებული ზომები სტამბულის ოქმით გათვალისწინებული რეკომენდაციებისა და სტანდარტების მიხედვით; აღნიშნული, უპირველეს ყოვლისა, ეხება წამების ან სასტიკი მოპყრობის ფაქტის გამოძიებაში მონაწილე სამედიცინო ექსპერტებს, რომლებიც ყოველთვის უნდა ხელმძღვანელობდნენ ყველაზე მაღალი ეთიკური ნორმებით და აცხადებდნენ გაცნობიერებულ თანხმობას ნებისმიერი ექსპერტიზისა და გამოკვლევის ჩატარებაზე.

3. მსხვერპლისა და მისი ოჯახის წინაშე ინდივიდუალური და სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის დადგენაზე მიმართული ღონისძიებები, რომლებიც უნდა მოიცავდნენ:

- სისხლისსამართლებრივი დევნის ხელშეწყობას ან, სათანადო შემთხვევაში, დისციპლინარული სასჯელის დადებას პირებისათვის, რომელთა ბრალეულობა დადგინდა ძიების პროცესში;

- სახელმწიფოს მხრიდან სრული ანაზღაურებისა და კომპენსაციის აუცილებლობის განმსაზღვრელ ღონიძიებებს სამართლიანი და ადეკვატური ფინანსური კომპენსაციისა და სამკურნალო-სარეაბილიტაციო ხარჯების ჩათვლით;
- სახელმწიფო სტრუქტურების მხრიდან, წამებასა და სასტიკ მოპყრობაზე შეტყობინებისა და ჩივილის ფაქტების ოპერატიული და ეფექტიანი გამოძიების უზრუნველყოფელ ზომებს;
- ღონისძიებებს, რომლებიც მიმართული იქნება წამებასა და სასტიკ მოპყრობაში ექვმიტანილი პირისთვის თანამდებობრივი უფლებამოსილების შეჩერებაზე მის მიერ მომჩივანზე, მოწმეებსა და მათი ოჯახის წევრებზე, ასევე გამოძიების მწარმოებელ პირზე პირდაპირი ან არაპირდაპირი კონტროლისა თუ ძალაუფლების განხორციელების თავიდან აცილების მიზნით.

6. ნაშრომის მეცნიერული სიახლე.

ქართულ მეცნიერებაში დისერტაცია არსობრივად თანამდებობის პირთა მხრიდან ძალადობის, კერძოდ, წამების პრევენციის თეორიული და გამოყენებითი, კრიმინოლოგიური და სისხლისსამართლებრივი პრობლემების პირველი კომპლექსური მონოგრაფიული კვლევაა.

1. ავტორის მიერ შემოთავაზებულია ძალადობის და წამების ცნებათა ახლებური განმარტება და წამების მარეგულირებელი სამართლებრივი ნორმის ახალი მოდელი;
2. თეორიულად დამუშავდა საკანონმდებლო ნორმებში შესატანი ცვლილებები და დამატებები, განისაზღვრა და დასაბუთდა მათი ადგილი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილში, დადგინდა საზღვრები წამების მომიჯნავე დანაშაულთა შემადგენლობებთან;

3. ავტორის მიერ, ასევე, შემოთავაზებულ იქნა ძალადობასა და წამებასთან დაკავშირებული სხვადასხვა ტერმინის ახლებური განმარტება;
4. შემუშავდა წამების პრევენციის პრინციპები დამნაშავის პიროვნებისა და დაზარალებულისათვის დამახასიათებელი თვისებების, ასევე, მისი სოციალური სტატუსის გათვალისწინებით;
5. წამების არასწორი კვალიფიკაციის თავიდან აცილების მიზნით გამოიკვეთა უზენაესი სასამართლოს ნორმატიული დადგენილების მიღების აუცილებლობა, რომელშიც:
  - საჭიროა სასამართლოების ყურადღების გამახვილება იმაზე, რომ ძალადობასა და წამებასთან დაკავშირებული დანაშაული არსებით ზიანს აყენებს ადამიანის კანონით დაცულ უფლებებსა და თავისუფლებებს. ამიტომ აღნიშნული კატეგორიის საქმეების დროული და სწორი განხილვა ერთერთი მნიშვნელოვანი პირობაა რეალური სამართლებრივი დაცვის უზრუნველყოფისთვის;
  - ხაზი უნდა გაესვას წამების პრევენციის მნიშვნელობას. ამასთან დაკავშირებით, სათანადო რეაგირების გარეშე არ უნდა დარჩეს საქმეში წარმოჩენილი წამების ხელშემწყობი მიზეზები და პირობები, რომლებიც უარყოფითად მოქმედებენ რესპუბლიკაში კანონიერების დაცვის მდგომარეობაზე;
  - ასევე, ყურადღება უნდა გამახვილდეს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით გამოტანილ კერძო დადგენილებებზე და შესაბამისი ზომების გატარების აუცილებლობაზე, რაც ხელს შეუწყობს წამების მიზეზების აღმოფხვრას.
6. თეორიულ დონეზე გამოიყო წამების ხელშემწყობი მიზეზებისა და პირობების 4 ჯგუფი: სოციალური, სახელმწიფო (უპირეტესად შინაგან საქმეთა და პენიტენციური სისტემის) ორგანოების თანამშრომლების ფუნქციურ მოვალეობებთან დაკავშირებული, დაუსჯელობის ხელშემწყობი და წამების სუბიექტის პიროვნული ხასიათით განსაზღვრული მიზეზები და

პირობები.

7. დაისახა წამებასთან ბრძოლის ძირითადი ღონისძიებები, როგორიცაა:

- აღნიშნული ფაქტების გამომძიებელი დამოუკიდებელი ორგანოს ფორმირება;
- მოქმედ კანონმდებლობაში ისეთი ნორმის ამოქმედება, რომლის საფუძველზეც პროკურორს დაეკისრება წამების ფაქტის არარსებობის დამტკიცების ვალდებულება სასამართლო სხდომაზე. ასევე მნიშვნელოვანია იმ მოთხოვნების ლეგალიზაციაც, რომელთა თანახმად მოხდება წამების თაობაზე განცხადების შემოწმების მექანიზმის რეგლამენტაცია;
- ფიზიკური ძალადობის კვალის არსებობის შემთხვევაში, მსხვერპლისთვის ნორმატიული უფლების მინიჭება, ექსპერტიზა გაიაროს ექიმთან, რომელსაც არ აქვს კავშირი შინაგან საქმეთა და იუსტიციის ორგანოებთან.
- დამოუკიდებელი სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის ინსტიტუტის დანერგვა, რაც მოქალაქეებს თანამდებობის პირთა მხრიდან ძალადობისა და წამებისაგან დაცვის უფლების რეალიზების ფართო საშუალებას მისცემს;
- შინაგან საქმეთა ორგანოებში ანგარიშგების სისტემის შეცვლა (მაგალითად, დანაშაულის გახსნის მაჩვენებლის ჩანაცვლება სხვა მაჩვენებლით);
- „წამების აღკვეთის“ შესახებ კანონის შემუშავება და მისი მიღება საქართველოში.

7. დასკვნა-რეკომენდაციები.

დისერტაციაში კომპლექსურადაა გამოკვლეული თანამდებობის პირთა მხრიდან ძალადობასთან (წამებასთან) დაკავშირებული აქამდე ნაკლებად შესწავლილი პრობლემები.

ძალადობის მრავალწახნაგოვან ბუნებაში წვდომისათვის აუცილებელი გახდა საკითხის შესწავლისადმი სისტემური მიდგომა. ერთი მხრივ, ეს გამოიხატა ინდივიდუალური და კონტექსტუალური ფაქტორების ურთიერთკავშირის გაანალიზებაში, მეორე მხრივ კი ძალადობა განხილულ იქნა, როგორც ადამიანის ქცევის განმსაზღვრელი მრავალი ფაქტორის ზემოქმედების შედეგი.

დისერტაციაში გაანალიზდა სხვადასხვა დეფინიციაში ასახული წამების განზოგადებული მახასიათებლები და ჩამოყალიბდა მისი ახლებური დეფინიცია, რომელშიც დეტალურად გამოიკვეთა დანაშაულის სუბიექტური მხარე და დამნაშავის პიროვნება. ისტორიულ ჭრილში გაანალიზდა წამების ფორმირების პროცესი და მისი გამოყენების მექანიზმი ანტიკური პერიოდიდან დღემდე. კრიმინოლოგიური დახასიათება მიეცა წამებასთან დაკავშირებული დანაშაულის მდგომარეობას, სტრუქტურასა და დინამიკას ეროვნულ და საერთაშორისო დონეებზე. ასევე, გაანალიზდა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის ცნება, რომელიც სამართალგამოყენების პროცესში კონკრეტიზდება საერთაშორისო და ეროვნული სასამართლო პრაქტიკის გათვალისწინებით. განხილულ იქნა სასამართლო პრაქტიკა ღირსების შემლახველი მოპყრობისა და დასჯის საკითხებთან მიმართებით. კრიმინალური ძალადობის (კერძოდ, წამების) მსხვერპლის დახასიათება.

ცალკე იქნა განხილული წამების, აგრესიისა და ძალადობის შედეგები (ფიზიკური, ფსიქიკური/ფსიქოლოგიური, სოციალური) და ფაქტორები, რომლებმაც შეიძლება გავლენა იქონიონ მათზე: წამების მიზნები, სახეობა, მსხვერპლის, გარემო პირობების დახასიათება, მკურნალობა და რეაბილიტაცია.

ემპირიულ დონეზე იქნა შესწავლილი საზოგადოებრივი აზრი სახელმწიფოს მხრიდან ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის ეფექტურობის თაობაზე.

წარმოჩენილ იქნა წამებასთან დაკავშირებული საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმები, რომელთა მიღება ისტორიული აუცილებლობით იყო ნაკარნახევი. წამების წინააღმდეგ

საერთაშორისო-სამართლებრივი დოკუმენტების კვლევისადმი სისტემურმა მიდგომამ დღის წესრიგში დააყენა მათი სისტემატიზაციის აუცილებლობის საკითხი, რაც დისერტაციაში ასევე ფართოდ გაშუქდა.

გაკეთდა თურქეთის, ესპანეთის, ამერიკის შეერთებული შტატების, სომხეთის, აზერბაიჯანის, მოლდოვას, რუსეთის ფედერაციის, უკრაინის, უზბეკეთის სისხლის სამართლის კანონმდებლობებში ასახული წამების მარეგულირებელი ნორმების შედარებითი ანალიზი.

შემუშავდა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის წამების მარეგულირებელ მუხლებში შესატანი ცვლილებები და დამატებები, რითაც ხელი შეეწყობა სამართალწარმოების ეფექტურობის ზრდას და დანაშაულის დონის შემცირებას.

აქ ამოსავალ წერტილად იქცა საერთაშორისო ხელშეკრულებების რატიფიკაციასთან დაკავშირებული ვალდებულებების შესრულება, რომლის ფარგლებშიც აუცილებელი გახდა წამების წინააღმდეგ ბრძოლის ნორმების იმპლემენტაცია ქვეყანაში მოქმედ კანონმდებლობაში, მისი ნაციონალური თავისებურებების გათვალისწინებით.

შეთავაზებულ იქნა სპეციალური საგამოძიებო მექანიზმის შექმნის კანონპროექტი, რომელიც საფუძვლად დაედება კარდინალურ ცვლილებებს წამებასთან დაკავშირებული დანაშაულის გამოძიებისა და ზედამხედველობის სფეროში.

უკანასკნელი 20 წლის განმავლობაში საქართველოში განხორციელდა არაერთი საერთაშორისო შეთანხმების რატიფიკაცია, თვალსაჩინო გახდა სახელმწიფოს თანამშრომლობა საერთაშორისო მექანიზმებთან, მაგრამ, სისტემურ პრობლემათა რიგის გათვალისწინებით, მნიშვნელოვნად გვესახება ქვემოთ დასახელებული რეკომენდაციების განხორციელება.

ზოგადი ხასიათის რეკომენდაციები:

1. რეფორმების გაგრძელება „სისხლის სამართლის რეფორმის სექტორული პოლიტიკის მხარდაჭერის პროგრამის“ ჩარჩოში, რომლითაც გათვალისწინებულია: პატიმართა უფლებების დაცვის მექანიზმის სრულყოფა, პირობების გაუმჯობესება სასჯელის მოხდის ადგილებში, პრობაციის სისტემის დახვეწა, სახალხო დამცველის მაქსიმალური ჩართულობა რეფორმების მონიტორინგის პროცესში, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების რეფორმა;
2. წამების ფაქტების დამოუკიდებელი საგამოძიებო მექანიზმის შექმნა.

საზოგადოებრივ კონტროლთან დაკავშირებული რეკომენდაციები :

3. საკანონმდებლო და პრაქტიკულ დონეზე საზოგადოებრივი სამეთვალყურეო კომისიების შედგენის უზრუნველყოფა დახურული ტიპის ყველა დაწესებულებაში;
4. საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სტიმულირება, განიხილოს ადამიანის უფლებადამცველი არასამთავრობო ორგანიზაციებისათვის ღია მონიტორინგის მექანიზმის შექმნის საკითხი, რომელიც არ იქნება ეროვნული პრევენციული მექანიზმის დუბლირება; ამგვარი მექანიზმისთვის ფართო მონიტორინგის მანდატის მინიჭება.
5. უფლებადამცველი არასამთავრობო ორგანიზაციების და მოქმედი ადვოკატების პოტენციალის გაძლიერება საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვის კუთხით: (წამების მსხვერპლის პრაქტიკული დაცვა, სტრატეგიულ სასამართლო გარჩევებში მონაწილეობა, Amicus Curiae მოსაზრებების მომზადება, ადამიანის უფლებების დაცვის მონიტორინგი, კანონმდებლობასა და სამართალგამოყენებით პრაქტიკაში ცვლილებების ეფექტიანი ლობირების სტრატეგიის შემუშავება.
6. პროფესიული ჯგუფების და სამოქალაქო საზოგადოების ძალისხმევის კონსოლიდაცია საზოგადოებრივი ინტერესების ეფექტიანი დაცვისთვის ეროვნულ და საერთაშორისო დონეებზე, რაც შეიძლება მიღწეულ იქნას ანალიტიკური მასალების (policy paper) მომზადებით საკანონმდებლო, ინსტიტუციონალური

განვითარების და სამართალგამოყენებითი პრაქტიკის საკითხებთან დაკავშირებით.

7. ალტერნატიული მოხსენებების წარდგენა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციასა და ადამიანის უფლებების რეგიონულ ორგანიზაციებში (ევროსაბჭო, ეუთო).

სახალხო დამცველის, როგორც ეროვნული პრევენციული მექანიზმის საქმიანობასთან მიმართებით:

8. ეროვნული პრევენციული მექანიზმის დაფინანსების გაზრდა;
9. კონცეფციის „Name and Shame“ („ამხილე და შეარცხვინე“) მხარდაჭერა ადამიანის უფლებათა უხეშად დარღვევის დადასტურებულ შემთხვევებში. ეროვნული პრევენციული მექანიზმის რეკომენდაციების დაცვის წახალისება; სახალხო დამცველის წვდომის უზრუნველყოფა შეჩერებულ საქმეებზე;
10. სახალხო დამცველის მოხსენების საპარლამენტო განხილვის წახალისება. მოსმენის ჩატარება არამართო პლენარულ სხდომებზე, არამედ პარლამენტის კომიტეტებშიც.
11. სახალხო დამცველის მოხსენების საპარლამენტო განხილვის წახალისება. მოსმენის ჩატარება არამართო პლენარულ სხდომებზე, არამედ პარლამენტის კომიტეტებშიც.

საორგანიზაციო რეკომენდაციები:

12. პოლიციის შესახებ კანონში იმ დებულებების გადასინჯვა, რომლებიც ეხება სამართალდამცავი სტრუქტურების თანამშრომელთა მიერ გადამეტებული ძალის გამოყენებას, ასევე, ამ დებულებების შესაბამისობაში მოყვანა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლში ჩამოთვლილ საკანონმდებლო საფუძვლებთან;
13. სამართალდამცავი სტრუქტურების, კერძოდ, პოლიციის მუშაობის შეფასების კრიტერიუმად დანაშაულის გახსნის მაჩვენებლის გამორიცხვა.

14. ასევე, მნიშვნელოვანია, საკანონმდებლო დონეზე დადგინდეს: ა) სასამართლოს მიერ წინასწარი მიზეზის პროცესში მყოფი პირის განცხადების განხილვის პროცედურა წამების შესახებ; ბ) სასამართლოს ვალდებულება შეაჩეროს საქმის განხილვა მისთვის აღნიშნული განცხადების შესწავლისთვის მასალების გადაცემამდე და სხვ.
15. სხეულის სერიოზული დაზიანების შესახებ ჩანაწერის არსებობისას, ციხის ადმინისტრაციის, საჭიროების შემთხვევაში კი პროკურორების დავალდებულება, გამოიძიონ ტრავმის მიზეზები; პროკურორების სტიმულირება, ეფექტიანად გამოიძიონ წამების ფაქტები; სამინისტროსთვის საკუთარი თანამშრომლის მიერ ჩადენილი წამების ფაქტის გამოძიების აკრძალვა; ეროვნული პრევენციული მექანიზმებით გამოვლენილი წამების ჩამდენი პირების სისხლისსამართლებრივი დევნის წახალისება.

საკანონმდებლო რეკომენდაციები:

16. წამებისა და სხვა სახის სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის და დასჯის წინააღმდეგ კონვენციის მე-14 მუხლის (სამართლიან და ადეკვატურ კომპენსაციაზე მსხვერპლის უფლების შესახებ) იმპლემენტაცია;
17. სასჯელის გამკაცრება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144¹ მუხლის მიხედვით. განრიდების და ამნისტიის შესაძლებლობის გამორიცხვა წამების ჩამდენთა მიმართ;
18. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში შემდეგი ცვლილებებისა და დამატებების შეტანა:
  - გაერთიანდეს ერთ შემადგენლობად სისხლის სამართლის კოდექსის 125-ე “ცემა” და 126-ე “ძალადობა” მუხლები. ამ მიზნით, მიერ შემოთავაზებულია 125-ე მუხლის („ცემა“) ახალი რედაქცია (იხ. ქვემოთ);
  - საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 144¹, 144², და 144³ მუხლების მიხედვით, წამების სუბიექტად მიზანშეწონილია მიჩნეულ იქნას მხოლოდ სპეციალური სუბიექტი (თანამდებობის პირი, ხელისუფლების წარმომადგენელი). საერთო სუბიექტი წამებისათვის

სისხლის სამართლის პასუხისგებაში უნდა მიეცეს მხოლოდ თანამონაწილეობის გამო.

- ამავე მუხლს უნდა დაემატოს შემდეგი მაკვალიფიცირებელი ნიშნები:

ა. წამება გაუპატიურებით (მათ შორის, სხვადასხვა საგნით);

ბ. წამება სხვადასხვა მოწყობილობის (ინსტრუმენტის), მათ შორის, სპეციალური მედიკამენტების გამოყენებით;

გ. წამება ანგარებითი მიზნით (მაგალითად, მსხვერპლის მიერ საკუთარი ბიზნესის ან ქონების გადაცემა სახელმწიფოს ან კონკრეტული პირის/პირების სასარგებლოდ.

დ. წამება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის (ტერორისტული აქტის ჩადენის, ადამიანის მოტაცების, განზრახ მკვლელობის და სხვ.) აღიარების იძულების მიზნით.

ე. წამება, რომელმაც გამოიწვია სხვადასხვა სიმძიმის სხეულის დაზიანება ან მსხვერპლის სიკვდილი.

კვლევის ფარგლებში შემოთავაზებული სსკ 125, 144¹, 144² და 144³ მუხლების ახალი რედაქცია

სსკ 125-ე მუხლის („ცემა“) შემოთავაზებული რედაქცია

1. ცემა ან სხვაგვარი ძალადობა, რამაც დაზარალებულის ფიზიკური ტკივილი გამოიწვია, მაგრამ არ მოჰყოლია ამ კოდექსის 120-ე მუხლით გათვალისწინებული შედეგი, - ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ას ოციდან ას ოთხმოც საათამდე ანდა გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით თხუთმეტ თვემდე.

2. სისტემატური ცემა ან სხვაგვარი ძალადობა, ჩადენილი განსაკუთრებული სისასტიკით, რამაც დაზარალებულის ფიზიკური ან ფსიქიკური ტანჯვა გამოიწვია, მაგრამ არ მოჰყოლია ამ კოდექსის 117-ე ან 118-ე მუხლით გათვალისწინებული შედეგი,- ისჯება თავისუფლების შეზღუდვით ვადით ორ წლამდე ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთიდან სამ წლამდე.

3. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა). ორი ან მეტი პირის მიმართ;

ბ). დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის მიმართ;

გ) დაზარალებულის ან მისი ახლო ნათესავის სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით;

დ). დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის, უმწეო მდგომარეობაში მყოფის ანდა დამნაშავეზე მატერიალურად ან სხვაგვარად დამოკიდებულის მიმართ;

ე). მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით;

ვ). შეკვეთით;

ზ). რასობრივი, რელიგიური, ეროვნული ან ეთნიკური შეუწყნარებლობის გამო;

თ). სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით;

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხიდან ექვს წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

სსკ 144¹ მუხლის „წამება“ შემოთავაზებული რედაქცია

1. წამება, ესე იგი პირისათვის, მისი ახლო ნათესავისათვის ან მასზე მატერიალურად ან სხვაგვარად დამოკიდებული პირისათვის ისეთი პირობების შექმნა ან ისეთი მოპყრობა, რომელიც თავისი ხასიათით, ინტენსივობით ან დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში განმეორებადობით იწვევს ძლიერ ფიზიკურ ტკივილს, ან ფსიქიკურ, ან მორალურ ტანჯვას და რომლის მიზანია ინფორმაციის, მტკიცებულების ან აღიარების მიღება, პირის დაშინება ან იძულება, ანდა პირის დასჯა მის ან მესამე პირის მიერ ჩადენილი ან სავარაუდოდ ჩადენილი ქმედებისათვის, თუ ეს წამება მიყენებულია სახელმწიფო თანამდებობის პირის, ან ოფიციალური თანამდებობით მოქმედი სხვა პირის მიერ, ან მისი წაქეზებით, ან მისი ნებართვით, ან მისი უსიტყვო თანხმობით.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) არაერთგზის;

ბ) ორი ან მეტი პირის მიმართ;

გ) ჯგუფურად;

დ) მედიკამენტების ან სპეციალური ინსტრუმენტების (ხელსაწყოების) გამოყენებით, რომლებიც განკუთვნილია წამებისთვის;

ე) სექსუალური ძალადობის გამოყენებით;

ვ) დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის, არასრულწლოვნის, უმწეო მდგომარეობაში მყოფი ანდა დამნაშავეზე მატერიალურად, ან სხვაგვარად დამოკიდებული პირის მიმართ;

ზ) შეკვეთით;

თ) მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით;

ი) ანგარებით;

კ) განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულში აღიარების იძულების მიზნით ან მესამე პირის წინააღმდეგ ცრუ დასმენის მიზნით .

3. იგივე ქმედება,–

ა) ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ;

ბ) რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი,-

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით თორმეტიდან ოც წლამდე, ან უვადო თავისუფლების აღკვეთით.

სსკ 144² მუხლის „წამების მუქარა“ შემოთავაზებული რედაქცია

ამ კანონის 144¹ მუხლში აღნიშნული პირობების შექმნის, მოპყრობის ან დასჯის მუქარა, განხორციელებული იმავე მიზნით, თუ ეს მუქარა განხორციელებულია სახელმწიფო თანამდებობის პირის, ან ოფიციალური თანამდებობით მოქმედი სხვა პირის მიერ, ან მისი წაქეზებით, ან მისი ნებართვით, ან მისი უსიტყვო თანხმობით. – ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

სსკ 144³ მუხლის „დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობა“ შემოთავაზებული რედაქცია

1. პირის დამცირება ან იძულება, არაადამიანურ, ღირსებისა და პატივის შემლახავ მდგომარეობაში ჩაყენება, რაც მას ძლიერ ფიზიკურ, ფსიქიკურ ტკივილს ან მორალურ ტანჯვას აყენებს, თუ ეს ქმედებები განხორციელებულია სახელმწიფო თანამდებობის პირის, ან ოფიციალური თანამდებობით მოქმედი სხვა პირის მიერ, ან მისი წაქეზებით, ან მისი ნებართვით, ან მისი უსიტყვო თანხმობით – ისჯება ჯარიმით, თავისუფლების შეზღუდვით ვადით სამ წლამდე ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ;

ბ) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით;

გ) არაერთგზის;

დ) ორი ან მეტი პირის მიმართ;

ე) ჯგუფურად;

ვ) ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევით, მათი რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიისადმი დამოკიდებულების, აღმსარებლობის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური, სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, საცხოვრებელი ადგილის, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობის გამო;

ზ) დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის,

არასრულწლოვნის, დაკავებული ან სხვაგვარად

თავისუფლებაშეზღუდული, უმწეო მდგომარეობაში მყოფი ანდა

დამნაშავეზე მატერიალურად ან სხვაგვარად დამოკიდებული პირის მიმართ;

თ) შეკვეთით;

ი) მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით,- ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხიდან ექვს წლამდე, ჯარიმით, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით ხუთ წლამდე ან უამისოდ. შენიშვნა: ამ კოდექსის 144¹, 144², და 144³ მუხლებით გათვალისწინებულ ქმედებებზე არ ვრცელდება ამავე კოდექსის 71-ე მუხლით გათვალისწინებული ხანდაზმულობის ვადა.

Grigol Robakidze University

With the right of manuscript

Eka Beselia

**The Problems of Protecting the Rights of Victims of Torture in Georgia:
Criminal and Criminological Aspects**

Speciality: Science of Law

Thesis is presented for obtaining of the Dr. of Law Academic Degree

Abstract

Tbilisi

2015

Grigol Robakidze University

Scientific Adviser
Georgi Glonti
Doctor of Law, Professor

Official opponents:

Giorgi Todria – Professor, Grigol Robakidze University
Petre Dautashvili – Professor, Grigol Robakidze University

Dissertation defence date will be published on the University website:
www.gruni.edu.ge

Dissertation defense will be held on the Dissertation-Expert Board Meeting
of the School of Law of Grigol Robakidze University

Dissertation can be found in Grigol Robakidze University library (Jano
Bagrationi Street #6, Tbilisi)

Content

Introduction	65
The scientific literature review and research practical context	68
Methodology	69
Research outcomes	72
Judgment and scientific findings	73
Scientific Novelty	94
Conclusion – Recommendations.	95

Introduction

The thesis is dedicated to the basic aspects of criminal and criminological fight against torture (Georgian Criminal Code article: 144¹, 144², 144³)

Actuality of the research

In contemporary world more attention is paid to protection of human rights, freedom and legal rights. Georgia has committed to harmonize its legislation in accordance to the international norms that gave the opportunity to understand the scientific regulation of native Criminology, to change the priorities of contemporary Criminal Law. It's not accidental that in Criminal Law of Georgia, the human and civil rights and freedom are on the first place while the regulations for determining criminal responsibility of the person are included in the private part of Criminal Code.

Prohibition of violence and torture is established by the Declaration of Human Rights (Art. 5), by International Covenant on Civil and Political Rights (Art. 7), by Convention on Punishment for Torture and other Cruel, Inhuman Treatment, by Georgian Constitution Art. 17, by Art. 144¹, 144², 144³ of Criminal Code of Georgia and by other Normative Legal Acts of Georgia.

Concept of Georgian legal policy demands humanism and protection of principle of "Criminal repressing Economy", this means that abuse, torture and violence should be excluded while taking legal measure against the accused person. In accordance to the concept of criminal policy, the starting point in criminal legislation should be considered human rights and freedom as protected by law as supreme social values.

The relevance of the study and research problems

In violent crimes beating and torture is on the particular place. First of all, because above mentioned actions roughly violate human rights and mostly precede more serious crime (murder, intentional damage to health). The impunity of perpetrators stimulates the violence and that struggle against such actions prevents the crime.

About the research theme is the statistic data: in last years increased the examined actions.

Human dignity is inviolable this is the source of human rights and freedom. The right no to be victim of violence, torture and other severe, inhuman or degrading treatment is absolute. Also as the practice shows in Georgia the facts of violence and torture from the officials is not rare that is particularly annoying. In accordance to the data of Prosecutor's office of Georgia in 2006-2013 observed in Criminal Code articles 144¹, 144² and 144³ and 213 Criminal Cases.

Torture is one of the wide-spread violent crimes committed by officials. This is dangerous for society and encroaches the right of health and life. This also violate the interests of state and local authorities, armed forces and other law enforcement units, because civilians trust the officials who make torture increase.

The cases of torture and violence in Georgia are discussed through different sources, such as official statistic, court practice, materials of Human Rights Committee of Parliament of Georgia as well as mass media, the reports of Obudsman, the results of monitoring of international and Georgian human right organizations etc.

Torture is a latent crime. It is difficult to prove because in many cases it is committed without witnesses. At the same time, law enforcement officers as usual have legal education, have experience in working at law enforcement agencies and they know how to go unpunished.

It should be noted that Georgia has the obligation to introduce the periodic report to United Nations Committee about torture and the situation in the country, how it is protected and what are the methods of that are used against torture and the norms of Convention.

The research showed that there is a problem of qualification of torture, to use right the articles of Criminal Code 144¹, 144², 144³, mechanisms, procedueres and instrument of protection of Human Rights. Also there are negative factors that are biased on torture. These are: difficulty of prove the fact of torture, the situation in law enforcement agencies the solidarity and corporation.

Purposes and objectives of research. Dissertation research aims to develop science-based recommendations for systemic changes in the law enforcement agencies, torture and inhuman treatment against the legal, organizational, informational and preventive action to improve.

The purpose of the research defined the tasks of the circle that are related to each other, these are:

- Origin and criminalization of torture in different stages of human history.
- Torture as a social criminological character in Georgia and in the world.
- Detection of torture and the reasons of contributing the crime.
- Characterization of the torture victim in Georgia.
- The public opinion survey on the issue of torture in Georgia.
- torture and related international legal instruments and national legislation, standards, research has identified the need for their implementation.
- Analyzing the torture of criminal law in some foreign countries.
- Object of torture and the Special Part of the Criminal Code to determine the composition of the system
- Analysis of the composition of torture, according to the existing legislation.
- torture-related crime situation, the structure and dynamics of the last 10 years.

The object of research is the public relations, which is established on the one hand by officials, state and representatives of government and on the other hand by people who are the victims of violence and torture.

The issue of research is Socio-Criminological phenomenon of violence, torture and ill-treatment, personality characteristics of criminals and victims, standards for determining criminal responsibility for torture, the theoretical findings of the social survey materials that are guaranteed by the Constitution of the regulations of international and domestic human rights issues, violence, torture and other forms of prevention measures for improvement.

Hypothesis

1. The composition of the legal definition of torture to include only a special subject (a public official or similar person) responsibility;
2. Torture should always be treated as a serious crime, which would include imprisonment occurred independently of the outcome.
3. The investigation of the crime of torture may not be the best of the independent "investigative mechanism" without enactment, which will contribute to the effective opening of the crime.

4. Torture and ill-treatment of prisoners, which is being implemented at the state level, always gaining mass and becomes a catalyst for political change and revolution.
5. Torture as systematic detection of violence, and organized forms a threat to the country's democratic development and impair his reputation on the international stage.
6. Torture, the government, individual officials, government representatives, one of the most common forms of violence to persons whose freedom is restricted in the legal norms, the court's decision.
7. Torture of criminal law to ensure the effective protection of persons in places of detention from the authorities.

2. The scientific literature review and research practical context

The difficulties of officials in fight against the violence, the theoretical and practical importance of torture stipulated Georgian and foreigner researchers interest. The various aspects of torture and its prevention and protection of violence victims devoted scientific researches of G.Ghlonti, G.Tordia, M.Shalikashvili, G.Tabatadze and other Georgian scientists. In international documents prohibition of torture and its prevention was dedicated foreign authors their research: Lone Jakosen, Knud Smidt-Nilsen, also international or intergovernmental organizations (Committee of United Nations against torture, European Commission of Human Rights, World Health Assembly, International Committee of Red Cross, World Organisation Against Torture and etc.).

Violence and torture were the issue of discussion by scientists Chezare Bekaria, Mishel Fuko, Fredric Vilhelm Nicshe, Emil Diurkheim, Kornard Lorence, Bernard Krick, Robert A. Baron, D. Halgunt. The latter is talking about such aspects as torture and the coerce testimony and torture and the development of foreign and native legislation, characterization of criminal code and prevention. These problems are mentioned in notorious researchers' thesis, among them are: I.M. Antonian, I.N. Arcibaosv, K.A. Bekiashevi, T.V. Varchuk. The basic theories of researches made the humanistic and philosophical studies, progressive law concept, achievements in Criminal law and criminology, researchers of foreign and native lawyers of Constitutional and International law, Criminal Law, Criminology and also other books.

Despite the variety of literature sources, facts of violence or torture committed by officials and their criminal liability are fragmented. The major problems are in the study of private part of Georgian Criminal Code. No mutual scientific

concept and this is the first case when in the dissertation is considered the 144¹, 144², 144³ articles of Georgian Criminal Code.

The thesis presents a normative base for domestic and foreign constitutions provisions, sector-specific legislation. The article analyzes the regional and international legal instruments applicable to oppose torture object behaviors. Thesis research process has been studied by a number of national and foreign legislation.

The empirical base is made up of the United Nations - analytical publications, government reports submitted to the Committee against Torture, the European Court of Human Rights, Office of the statistics of the Ombudsman's report, the Parliamentary Committee on Human Rights, human rights organizations, Georgian and international conference papers.

The thesis is a sociological study of public opinion about the general torture. 300 were interviewed using a special application - to the respondent. The poll was conducted for victims of torture. The research findings, conclusions and recommendations are reflected in scientific publications, conference papers, Chairman of the Human Rights Committee hearings.

3. Methodology

While working on thesis, general research methods were used, including philosophical that express universal principles of scientific thinking. The author discusses the materialist dialectic phenomenon being studied from the standpoint of the development process, and other events in conjunction with a specific historical setting.

Dissertation research, as well as private and special methods was used for the following: systematic, historical, structural - functional modeling, formal - legal, compared to - legal, grammatical, sociological (polling and survey form) and others.

The authors also used a systematic approach to the problem of violence and torture principles:

- *integrity*, which allows the system to simultaneously consider torture-related offenses as a whole and at the same time as a subsystem with respect to violent crime at higher levels;

- *Violent Crime* structured elements of the system and the specific organizational structure of the (state of) their interaction analysis capabilities. Typically, the system is not so much due to the properties of its individual elements, as far as the structure of features.
- *set of principles* on which it was possible to use a violent crime in many statistical and sociological models for the description of the system and its individual elements.

The author of the historical method in the framework of violence, including torture examined as a socio - legal event in the formation, development and transformation of time and space. On the basis of the method lie the historical, scientific knowledge of the principles, which include 1) the scientific study of the subject (of torture as a form of violence) to modern conditions; 2) reconstruction of the past - the study of the genesis of negative developments in the discussion of its origin and historical development of the main stages; 3) to predict the future - the future development trends in event forecasting.

We have studied the historical aspect of the main forms of violence and criminalization stages of development. In particular, confirmed the hypothesis that the development of society through the violence - the most widespread and legalized form of torture, and which was widely used in ancient countries in the military and law enforcement agencies, medieval Europe (Inquisition form), in the 20th century world wars and civil conflicts and modern the World (U.S. -, China, Saudi Arabia and other countries).

The author paid particular attention to violent crimes and abuse trends and historical phase of research in Georgia, namely, feudalism, being a part of the Russian Empire and then the Soviet Union, 90th of the last century - the period of independence, including the current time.

The thesis has also been directed to study the structural - functional method, which is a variant of the principle of the system, focusing on the identification of the structural system, the combination of sustained relationships, communication and the role of its elements (functions) to reveal on each other. The method is realized in the following phases:

8. The system unit (violent crime) Study of the structure.
9. These elements and their functions change research.
10. Systematic review of the development as a whole.
11. Object representation as a harmoniously functioning system, which serves to keep all the items in the harmony.

The author has also helped in the process of working on the dissertation research is relatively widespread - the legal method that is mainly used for domestic and foreign laws compare to similar standards. A comparative analysis is necessary in order to develop a line of the fight against torture and inhuman treatment. Turkey, Spain, the United States, Armenia, Azerbaijan, Moldova, Russia, Ukraine, Uzbekistan, Georgia criminal law has been developed based on the comparison of similar crimes in the successful fight promotion recommendations.

Formal - legal methods allowed the authors to define the subject matter of the legal concepts (such as special legal terms, such as torture, suffering, violence, torture, special subjects, etc.), reveal their signs, their classification, to clarify the legal regulations, specify the applicable provisions of the laws and their interpretation, to study the factors and conditions under which the rules operate. The method is examined technical event - a detailed study of the legal and regulatory and legislative recommendations on the basis of training. In particular, the author proposes amendments to the Criminal Code of Georgia, in particular, the 126 - article ("violence") removed the editorial office and other changes in Article 144¹.

In research process also used, as well as the statistical method. Concrete work, providing an important source of evidence in the criminal statistics of the study. While it would be impossible to generalize statistical theory, the regularity of violence and torture in Georgia. Dissertation research in the framework of the general phenomenon of study selected from a random sampling method provided a more representative group, making it possible to study the regularities of the objective of identifying the parameters of the distribution, so that the specimens were subjected to a general, but a representative for the combination.

The author, also relied on social science research methods specific to the materials, which have enabled to observe the empirical level, the torture of people in the society's reaction to violence and related processes. Conducted in a logical sequence, methodological, methodical and organizational - technical system consisting of Applied Social Research, with the goal of criminal violence of different forms of accurate, objective data from it.

The author while researching has made

- The 300 survey respondents; The study participants filled out the questionnaire in the presence of the curator. 50-60 were selected for the

interview - a referent group of 5 to the age and social status. Used in the study were representative of the index.

- An interview 100 respondents prison system, victims of violence, both direct (face to face) or indirect (eg, telephone) rule.

4. Research outcomes

1. Anyone can become a victim, accused and convicted of a criminal offense but the risk is higher. The majority of victims of adult men. Torturing It is noteworthy that the vast majority of criminal cases are the same and the victim's age: 18 - 35 years. Subject to re-victimization of the victim.
2. Torture is the most complete and acceptable explanation could be regarded by the United Nations Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment established by the Convention definition, which states: "The purposes of this Convention, the term" torture "means any act by which one or the other person intentionally moves toward severe pain or suffering, whether physical or mental, like him or a third person information or a confession was obtained, and the punishment for conduct which he or a third person has committed or is committing the accused, or his or her or a third person to intimidate or coerce, or for any reason based on discrimination of any kind, when such pain or suffering caused by the state or public official or other person acting in an official position, or at the instigation of, or with the permission of his or her tacit consent. It does not include pain or suffering arising only as a result of legal sanctions, essentially inseparable from them, or their followings.
3. Main goalsof torture are: information, confession or confession for accuse and punishment for agents - provocateur work force, to punish the person or his or her relative, material benefit, retaliation, closed the facility in order for the individual to destroy, to spread terror in society.
4. Torture, systematic approach to the problem of multi-faceted nature of violence is presented. This approach is based on the correlations between the individual and contextual factors and violence as a product of human behavior based on multiple factors. Such factors can be grouped into:
  - Personal-biological.
  - Personal-social (relationships).

- Social surrounding (community, society).
  - Community Development (State).
5. Torture against international - legal documents necessary for the practical application of their systematization, and the general nature of the so-called Special documents separately - grouping. The general nature of the documents you want to separate the main and auxiliary documents. Specifically 1) the protection of an individual-oriented, 2) prevention of torture (preventive), 3) a "professional", 4) "live" documents. These groups, in turn, are divided into subgroups.
  6. Provided for in Article 144¹ of the Criminal Code of the objective side of the crime of physical violence combined with the physical and psychological suffering damage. Torture special subjects may be the only government officials, persons performing organization - the manager or administrative - economic functions of the state and local authorities, the Armed Forces, other troops and military formations of the hospital staff or a special closed.
  7. Torture the person committed the distinctive characteristics: a) the interior and justice work; B) The system is based on solidarity and corporate use of official authority and power; C) Other disrespect for human dignity, culture, low levels of negative personality traits (violence, aggression, withdrawal, career and others.).
  8. Torture committed by the perpetrator of a criminal typology is based on the motive of the action, which may include: a) self-interest; B) the opening of the crime, the need to establish truth; C) an incorrect understanding of the interests; D) career etc.

5. Judgment and scientific findings

This study consists of 6 chapters.

The first chapter ("Criminological Research of the Theoretical Aspects of Violence") to legal rated "violence", more precisely, Crime of violence", a term which is used in dictionaries, scientific literature, international - legal documents, foreign criminal legislative provisions.

This section discusses the concept of criminal violence and its main species, existing definitions.

Criminology and Criminal Justice, a term used to broadly analyze the fields of social sciences, which greatly complicates her as a criminal category of essence.

Violence is defined as the organization of political, social and economic elements. The article analyzes the anthropological approach to the problem of violence as "primitive" or uncivilized society is one of the characteristic. He, also, human deviant, asocial behavior manifestation discuss. At the same time, violence is often construed as a kind of human social existence, the objective of the data by the society to control and suppress. This approach is based on Sigmund Freud's psychoanalysis, Emil diurkheimis sociology, anthropology Marcel Moss. Considering the state of social violence as a legitimate monopoly of violence, the concept is one of the foundations. Section criticizes essentialist sociobiology of violence, whose existence scientists have linked to the human genetic nature. Also analyzed the collective violence, first of all the wars of the early forms of statehood and political system in the context of centralized and shared the view that the violence was a catalyst for the development of early and later-era states and weapons of mass destruction era has lost its effectiveness. However, he suffered a global transformation, which can be a form of terrorism intendment.

Violence is divided scale, level, severity, and quality of the species. At the same time it is viewed as a process that has its own stages of implementation, independent of time, place and form. These are:

5. The violence of the demand, ie, objective grounds, conditions and maturity stage of the life situation
6. Potential violence from the fundamentals of the real preparation for the transition phase
7. Violent stage action
8. The completion phase of its social and individual consequences of violence.

In the same section discusses the broad and narrow sense of violence. The approach involves a wide variety of forms, and any forms of violence, whether directly or indirectly, in different areas of life, physical and spiritual essence with respect. Narrow sense, the violence is usually reduced to each other's physical and economic harm to human beings (bodily injury, murder, robbery, torture). The author does not share this opinion and said that he was "in a narrow sense of violence" as a particular violent act, which collectively constitute the contents of the violence. It also discusses the characteristics of violence, which are more often destructive in nature, however, in some cases, it may be a positive development. Violence in the positive forms in his works analyzed Friedrich Wilhelm Nietzsche (*Friedrich Wilhelm Nietzsche*), which documented the abuse of necessity and, moreover, its usefulness ideas of society and the individual (for example, the laziness, nihilism and other psychological drawbacks to be overcome in ourselves). Dissertation work analyzes, as well as in Fig. Krigis

(*Sir Bernard Rowland Crick*) reflections, which, according to the definitions of abuse and the development of significantly more closely and directly related to each other than we realize.

The present work is part of the psychological and sociological explanations of aggression. - One psychological explanation of aggression is characterized as an "attack on the movement forward - self, the ultimate goal of any volatile situation between contradicts overcome." According to this interpretation, aggression is viewed as a necessity or compulsion as a positive fact - the movement forward.

Another definition, a person can be any act of aggression against the destructive consequences, including suicide. In this case, the associated negative consequences of aggression defined and the definition of the opposite nature.

More fully considered by the following definition: "This aggression is motivated by destructive behavior, which is contrary to the rules and norms of social life, the object of attack damage (spiritual or non-living), physical discomfort or psychological harm to the people in them."

The author notes that the principal difference in the interpretation of the sociology and psychology of aggression does not exist; The difference is largely due to the authors' position. The definitions were based on the study of the following major groups:

- definitions of aggression as a reaction to an adverse impact on an individual internally (in a particular life situation).
- definitions, which are based on the negative consequences of aggression in society.

Section deals with the so-called Covert aggression, which can be presented in a particular subject, views and discussions, as well as related concepts from the ring highlights the need for aggression. In some cases, we are dealing with it as aggression and violence, sometimes there is a coupling of defense and aggression, aggression and violence is sometimes mentioned separately. The main difference between aggression and violence, lies in the fact that violence can be generous and to pursue educational goals, while aggression is always negative and destructive in the context of the bearing.

First section analyzes the types of damage caused by the type of violence (physical, psychological, etc.). The influence of the form (murder, terror, rape, etc.), conflict interaction between subjects (group, interpersonal, ...) according to. Also, discusses d. Haltungis opinion the two main types of violence (direct

and structural) of the partition. Direct violence refers to the direct impact of the object (for murder, bodily injury, arrest, etc.). Structural violence is defined conditions (structure), which promotes the interests of people. (For example, the exploitation of man by man). Structural violence is a natural phenomenon, as social groups (as well as government positions), there always exists some differences, which are reflected in the structure of social interaction. Structural violence refers to social injustice, which is reflected in the unequal distribution of resources and unequal "life chances" of having; Structural violence category treats only those events for which objective can be avoided. It is usually the result of short-sighted political decisions. Encroachment on their life or health may be expressed suicidal behavior and ill-treatment of his own. The first involves thoughts of suicide, suicide attempts (which in some countries "parasuicides" or "willful injury to his own body" is called), and suicide itself.

Interpersonal violence is carried out by one person against another, and it is better classified as a victim and aggressor (acquaintances or strangers) were.

The paper discusses several forms of collective violence, including:

- war, terrorism and other violent political conflicts that take place within and between the states.
- the violence genocide, repression, torture and other human rights violation
- organized violent crimes such as banditry and gang wars.

Collective violence can be social, ethnic, political, and economic.

In this chapter deals with acts of violence, which may be physical, sexual, and psychological.

Multi-access nature of violence requires a systematic approach to the study. On the one hand, this is reflected in the analysis of the relationship between individual and contextual factors on the other hand, it is necessary to consider violence as a result of the influence of many factors in determining human behavior. These factors are: 1. Personality - biological; 2. Personality - social (relationships); 3. Social environment; 4. The development of (state). Victimology section also discusses some of the factors contributing to violence.

The first in his report abuse development patterns of human existence throughout history, according to which:

- Violence objectively and historically conditioned by the laws of nature is a social phenomenon;
- The study should be taken into account in the whole complex of social and human factors that are determinants of violence in public life.
- The nature of the violence carried out by a collective and not personal in nature.
- Necessary to recognize the ambiguity of the role of violence in the historical process, its dual function as devastating, so upbuilding;
- The design and interpretation to domestic violence - cultural environment.

In **second Chapter** (Torture as a form of violence: the concept, history and typology) discusses the scientific literature and dictionaries, as well as researchers in the field of Criminology and Criminal Justice's proposed definitions of torture.

The issue of torture has always held a special place in the history of mankind. His understanding of the scientific analysis of social science and the humanities (history, philosophy, sociology, political science, etc.). Research object. This problem is studied by legal sciences not only criminal, but also the fields of constitutional and international law. Different legal analysis of the problem science has its own peculiarities.

This section Torture is seen as suffering (physical or psychological) to obtain information or deliberate inflicting punishment.

In a broad sense, torture is considered a type of violence, physical pain and mental suffering of the people, irrespective of circumstances, goals and result. The narrow sense of the term torture means "physical violence, suffering interrogation."

The most famous and recognized by the international definition of torture in the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment of the UN Convention on the first verse. Torture common characteristics listed in dictionaries: physical violence, suffering the time we get to the interrogation. This definition is not sufficient since it does not reflect all the elements of torture.

Some of the explanations offered by researchers in the foreground the right to protection from torture (including personal safety), some in martyrdom is

considered as an "ill-treatment" is one of the stages. Few, if any, the definition of torture is not involved in the composition of all the signs (such as intimidation, coercion), other features of the torture at the same time underscores the wrong signs indicate who oppose the practice.

Section analyzes the different definition of the torture of generalized characteristics deliberately senior official of the order (or without) offense, mental and physical suffering, the specific objectives are: to obtain information, the crime of forced confession, punishment, false written confession signed and so forth.

Section provides a generalized definition of torture, according to which:

Torture is punishable under criminal socially dangerous criminal act committed by a state official, unofficial position by other person by or on behalf of, the support and / or tacit consent of the individual (group of persons), which is expressed in human intentional severe physical pain or mental suffering in the long-term ill-beating and / or other acts of violence in order to obtain from him or a third person with any kind of information to give offense or any fact recognize any act or vice versa, his offense refusal to intimidate or punish the acts of which he or a third or a third person has committed or is suspected of committing it.

Also considered cruel, inhuman or degrading treatment or punishment is a concept that is specified on enforcement of international and national judicial practices.

Section analyzes the so-called torture Mental methods, which include: simulation of the death penalty, torture attendance, participation in torture, coercion, isolation. Mental torture outputs (repeated nightmares, horror, shame, guilt feelings) are often physically badly tolerated, severe impact on family members, friends, relations and do not give people the opportunity to live a normal life.

It deals with death and corporal punishment as a sentence of ancient forms. The classification of physical punishment:

- Mutilation, which includes the cutting of any part of the body or damage.
- The pain-causing sentences in which the object is achieved by a variety of physical suffering and devices.

This chapter analyzes the historical context of torture - ancient times to the present, in particular, is identified as a type of torture:

The first one is the oldest - as punishment for torture, he described khamurapis Code, and other laws dzvelegviptur who were invited to the crime and subsequent punishment proportionate to its use.

The second type of torture also emerged from ancient times. People sometimes voluntarily, often relatives, community members, shamans, under the influence of the social traditions of torture. This was done by raising the social status of other people to achieve physical differences, sometimes due to old age and infirmity swift end to life, as well as a new way of life, usually to mark the transition to the adult stage. .

The third type of torture used in the not too distant past, when human social relations are complicated and increased the demand for information is from the opponent's base and catering supplies ranging from industrial espionage and anti-state activities ending which, together with other media, the use of torture reached.

Ancient Greece and Rome in the example section discusses the different types of torture used in the ancient world. Also, talking about the early "Christian" judgement the Inquisition, the torture described in the XX century, investigated the root causes of torture and species, which are used in Nazi Germany, the Soviet Union, modern Georgia.

In **third chapter** (torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, criminological characteristics) criminological perspective which is estimated to torture phenomenon, its methods, the criminal and the victim's personalities, as well as discusses the results of a poll conducted in Georgia, the issue of torture-related issues (2007-2012).

Chapter discusses the main objectives of torture, including:

1. Confession - the victim is forced to sign a written application to the crime of torture (action) on offense.
2. Receive information - is used after the arrest, the victim's activities, a variety of individuals and organizations to obtain information about his contacts.
3. Confession by the prosecution and punishment of the victim being forced to sign a statement to another person for the purpose of crime.
4. Agents - provocateur work, acquaintances informing, provoking them to commit a crime, the offense to give false testimony, to buy and / or sell drugs opening crime rates, the procedural agreement.

5. The people or their relatives to punish the victim tortured to mental pain inflicted on their loved ones (parents, spouse, and - brother, relatives and others.).
6. Tangible benefit: being forced to sacrifice his movable and immovable property, legal person shares of its own shares, open an account in foreign banks and so on. Sh.
7. Revenge, not only for a specific person, but his family members, relatives, friends, colleagues or other members of the inner circle. Vengeance can be ordered when the "butcher" Position of the order or a material reward in return for torture victims.
8. Establish order in a closed facility, often tortured his victims and / or in order to intimidate other inmates. Such acts are usually systemic or systematic in nature and were widespread in prisons in Georgia.
9. Personality destruction: It is used against political or community leaders, who were arrested and tortured silence may compel conduct.
10. Spreading terror in society: The event is characterized by dictatorial regimes. Any one who will speak out against the current government, it could become a victim of torture.
11. Brutality output soldiers and other persons taking part in hostilities, the specific objects or persons in order to protect important.

Section analyzes the types of torture, according to the accompanying physical, psychological and social consequences. The forms of torture were divided into 3 groups. These include: physical, sexual, psychological or "white torture". Named the most common types of physical torture that cause: 1) excruciating pain; 2) intense fear and / or immediate death; 3) full or extreme exhaustion; 4) mutilation or irreversible disability; 5) severe mental trauma.

The paper discusses the so-called "White / pure torture" methods that do not leave visible traces of trauma, but it is accompanied with more serious consequences, which is manifested in the victim's psychological destruction. The methods developed for classification. Also considered forms of sexual abuse (animal, object, or to use them in different category). Analyzed the cases of ill-treatment, which more often the decisions of courts and tribunals in the judgment of the International Court of Justice are examples from the practice of inhuman treatment or punishment cases. It is noted that the practice of punishment is negligible with respect to the international court relates to the treatment given to the majority of convicted persons. International experience shows that the difference between torture and inhuman treatment inflicted suffering, cruelty is defined.

Sections discuss specific cases of international and Georgian judicial practice relating to inhuman or degrading treatment or punishment issues, some of which include: excessive use of force, violence, detention, arrest and detention, inadequate medical care or to refuse to emergencies, illegal medical intervention evidence making the detention of children, psychological suffering, forced disappearances and ill-treatment of other types of victim and her family members.

The section also discusses the practice of degrading treatment and punishment issues. The court found that the actions can be considered degrading treatment or punishment, which leads to feelings of fear, anguish or inferiority capable of humiliating physical and psychological resistance to breakage. Detainees named as such inhuman and degrading, inhuman prison conditions: overcrowding of cells, general sanitation, poor ventilation, poor quality of food, the use of handcuffs, a violation of the rules.

Discussed in paragraph C. Hentingisa and B. Mendelssohn-based theories of victims of criminal violence victimology aspects. Violence (including torture) victimology concept is based on objective criteria, which reflects the real fact - the damage caused by crime. The real victim remains a victim, even if he was not known as such. Procedural decision as a formal act, can not prejudice the fact of "unsubscribe". Thus, the victim and the victim's victimological and criminal definitions do not match (similar to each other, but perform different functions).

Must be made between torture and inhuman treatment of the potential (which is the real cause has not been), real (damages) and latent (real, but one of the reasons behind the rest of the official record) of the victim. Latent victim who deliberately avoids damage to the public, victimologiis special interest. Potential or real victims of crime certain features, which will help him to become a victim, but, unlike others, victims of torture are often very limited. It is clear that the specific situation of deprivation of liberty of a person's physical, moral and material prejudice to the increased opportunities. Section discusses the relationship between the individual and torture victimation issues.

Victim individual properties and their expression by the quality of this paper describes the victim of several types: 1) universal - victim; 2) Select the - victim 3) Situational - victim and 4) random victim

Section discusses the results of torture (physical, mental / psychological, social) and the factors which might influence them: torture objectives, type of victim, environmental characteristics, treatment, and rehabilitation.

This section describes the problem of torture in Georgia in 2007-2012 opinion poll results. Empirical research has studied public opinion on the level of violence from the state. For this purpose, we prepared two questionnaires: A. - "the representative survey, titled" Torture as a negative social problems and their struggle "(300 respondents) and B. -" A victim of the former prisoners interviewed "(a total of 100 respondents). The study found that:

The custody and prisoner abuse (torture) conducted a systematic and massive;

4. Until October 2012 places of detention prisoner abuse (torture) conducted a systematic and large scale.
5. The majority of the prisoners to violence / torture and inhuman treatment of victims.
6. Parliamentary and presidential elections in 2012-2013 improved the population's attitude toward law enforcement.

In fourth **chapter** (legislative approaches to the problem of violence and abuse prevention) torture was considered a limitation and its historical background.

Cesare Bekarias section analyzes the work of "Crime and Punishment", which was one of the first dedicated to violence and is among researches and has contributed significantly to the liberal reforms of the justice sector. Also, the analysis of Michel Foucault, "Supervision and Punishment".

Section deals with the norms of international law relating to torture, which was dictated by the need to obtain historical. International Convention Against Torture - systemic approach to research legal documents raised the issue of the necessity of their systematization.

According to the contents, allocated general and special international - legal documents.

Special types of documents can be obtained due to certain categories of individuals who need to use them. These are: 1. Individual protection-oriented, 2. Prohibiting torture, 3. "Professional" and the so-called Direct Documents (4). The first three groups are divided into subgroups. Distinguished in the first group of instruments which are: a) the disabled, the mentally retarded and disabled, b) stateless persons, c) detainees and prisoners, d) the rights of the

elderly. The second group of documents identified subgroups, which: a) are generally focused on the prevention of torture; B) establish mechanisms and principles for the investigation of torture.

"Professional" documents aimed at preventing torture a) lawyers, police officers, public officials, and b) medical workers side.

In this chapter, along with the criminal responsibility for torture are discussed the problems of some countries outside of the legislation.

In particular, Turkey, Spain, the United States, Armenia, Azerbaijan, Moldova, Russia, Ukraine, Uzbekistan, the torture of the criminal laws of the comparative analysis of regulatory norms. Torture is a complex composition of the crimes in the world. Torture diverse objects: dignity, physical and psychological integrity, human health, officials, servants and officials, and other signs of a lawful activity under which a person may be subjected to discrimination. At the same time, a variety of different objects contained in the Criminal Code. Thus, for example, the Spanish Criminal Code of torture between two objects named: Mental brought us peace (stored in consciousness, memory, decision-making skills; Ukraine - the human will, in Turkey - the truth about the case of the U.S. - in - law protection.

Turkey, Uzbekistan and the Spanish Criminal Code peculiarity lies in the fact that "torture" is defined as a crime; According to the Spanish Criminal Code, it is necessary to verify a person's use of the powers against the interests of their own.

Results from seven countries named in the torture of criminal law. For example, in the U.S. - it's code of laws named after torture in the "long-term mental damage," while the Spanish Penal Code 174 - and 302 of the same Code - Articles As a result of torture is considered "suffering".

Accomplices harder "combination" contains the Moldovan Criminal Code, the Convention against Torture and the subjects of the circle of accomplices species are similar. Laws in the United States, Azerbaijan and Spain (Article 176) of the Criminal Code, any person determined by the subject of torture, as well as officials or both of these subjects, the necessary reservations (U.S. -'s case) that they acted behind the law. Torture common subjects include the Armenian Criminal Code of the Russian Federation and Ukraine, similar codes 117 and 127 - Article (respectively).

Turkey, Kazakhstan, Uzbekistan, Ukraine and Spain, officials in the torture of the criminal laws of the special subjects to determine whether individual differences. Kyrgyzstan and the Russian Federation (Article 302) of the criminal laws of torture with respect to set aside as the official's actions and its inactions, taken into account of the torture of another person's possible involvement of a public official (the investigator questioned the manufacturer) with the consent or knowingly acted.

Torture with regard to the intention of the criminal provisions of the above discussed guilt. Torture widespread in comparison with the objectives of (obtaining information, intimidation, punishment, coercion), the Turkish legislation with reason: the real facts notification to prevent a complaint, providing information or witnesses to be avoided. U.S. - it's the law of reason, also is named as a physical or mental pain inflicted, Ukraine - the victim or other persons to discrimination, etc.

Comparing different countries' laws against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment on the United Nations Convention establishes that the Moldovan legislation relevant to the interpretation of the definition of the Convention.

Analysis of the Georgian legislation noted that there are some problems regarding the qualifications of criminal torture, which requires amendments to the Code.

Georgian Soviet Socialist Republic, 1961, the Criminal Code does not provide for criminal liability for torture and ill-treatment. Independent of the new Criminal Code was adopted on 22 July 1999. It was first included in the norm which was torture as a crime is criminalized in a separate composition. In particular, the seventh goal of the Code (offenses against the person) "XX chapter (crime against health) was included in Article 126 (torture).

In 2006, the decision was made against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment and implementation of the Convention deeper into violence and torture in the Criminal Code related to more serious changes and additions. Changes, primarily focused on the 126 - article titled ("torture"), "violence" is changed, the disposition of the remains virtually unchanged. The analysis showed that the abuse of Article (126) of disposition of the new version (28.04.2006. N2937) does not meet its goals and objectives

of the Code, which provides for crimes against the person. Of the Criminal Code - Article 125 already there. "Beat", which is almost similar to the 126 - article. If we compare the set of the disposition and certain terms ("beating" and "violence"), it turns out that the difference between them lies in the fact that the beating of violence are systemic in nature and the victim's physical or mental suffering it causes, "beat" is only the physical pain caused by . The paper notes that the beating of its nature and results of the "beat" remains, despite the fact that he often systematic pattern (eg, household, domestic violence), a subjective concept, such as "suffering" (and not "pain") can hardly be an objective assessment of the crime.

In this case, the qualifying circumstance of sistematic beating, which does not require the existence of a special article and charged with aggravated marks may be included in the list.

Therefore, it is the Criminal Code 125 - and 126 - Articles of association members. 125 has been designed for this purpose - Article (beating) the new edition, while the 126 - article "violence" was removed from the code. 125 - The first part of the article is included in the beating of a pain on the victim, and the second part - the systematic beating, which was committed with extreme cruelty and suffering bearing.

The author believes that this approach will simplify the violent crime of some form of qualification, on the other hand will contribute substantially similar criminal acts of a systematic body of the article.

Article 125. "Beat" can formulate as follows:

1. Beating or other violence that results in physical pain, but did not follow this Code 120 - under Article result, - Punishable by fine or by socially useful labor for a period of one hundred twenty to one hundred and eighty hours, or by correctional labor for a period of fifteen months.
2. Systematic beating or other violence committed with extreme cruelty that led to the victim's physical or mental suffering caused, but did not follow this Code 117 - or 118 minutes - under Article result, -

Shall be punished by restriction of freedom for up to two years or a prison term of one to three years.

1. The same act provided for in Section 2 of this Article, committed:

- A) two or more persons;
- B) against a pregnant woman;
- C) the victim or his close relative activities of Connection;
- D) against a minor, knowingly, helpless Client or materially or otherwise dependent on the perpetrator;
- E) In connection with the kidnapping as a hostage;
- F) ordering;
- G) racial, religious, national or ethnic intolerance;
- H) using official position, -

Punishable by imprisonment for a term of four to six years, or the deprivation of the right to hold office for a term of three years or without it.

In 2006, the United Nations Convention on the harmonization of the Georgian legislator XXIII (crime against human rights and freedoms) of Article 144¹ of the included "torture", which had previously contained a crime against health.

144¹ verse in a new way has been discussed in the torture phenomenon as a criminal action against such conditions, or any form of treatment, which, by its nature, intensity or duration to cause severe physical pain or mental or moral suffering, which aims to provide information, evidence or a confession, or intimidating or coercing or punish him or a third person has committed or allegedly committed an act.

The object may be affected by the infringement, its close relative or a person dependent on him financially or otherwise.

Place the unit in a special part of the Criminal Code of torture in itself speaks of human dignity, and respect for the absolute right not to be violence, torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment of people. This right is guaranteed by the Constitution.

The objective of torture is a crime under Article 144¹ of the Criminal Code to include a description of the external signs. The crime consists of two components: the physical and mental suffering. Sociological survey shows that the most frequently resorting to torture in law enforcement offices. Physical and mental methods of beating and threatening to expose. A large part of criminal cases investigated by the health of the tortured victim sustains minor damage to 15 minutes in length). It should be noted that the duration of the subjective nature of the torture-bearer, since in most cases the only information on it is confirmed by the testimonies of the victims.

Torture is a crime which is considered mixed, "a causal connection - it is difficult to extend the period of time often consists of several stages. The composition is necessary to determine qualification for a criminal act that the purpose of the crime victim or other persons (relatives and friends), the compulsion to commit any act against his will (to supply certain information, etc.)

Crime subjective side are characterized by guilt prior intention (direct or indirect form of intent) and special purpose there - forced the victim to commit any act against his will. The subject of crime are common - over the age of 14, a natural or legal person, and the special subjects considered as a qualifying rating (Article 144¹, Part 2, paragraph "a").

It should be noted that Article 144¹ of the Criminal Code that is more in harmony with international standards, rather than Article 26 - Article (torture), which operated until 2006. However, the thesis presents a series of recommendations, which are to support effective use of Article 144.1 of practice and exclusion errors related qualifications roster. These recommendations:

1. Paragraph 1 of Article 144¹ of the Criminal Code - the first part should be not common, but some subjects as well. For this purpose, the parts must be added the words: "If this is torture inflicted state public official or other person acting in an official position, or at the instigation of, or with the permission of his or her tacit consent."

This approach to criminal domestic legislation in a real harmonization will allow us against Torture of the United Nations Convention on the third verse, in which torture Explaining the focus on special subjects, ie officials, government representatives, as well as law enforcement officers or individuals who have above-listed persons acting on behalf of.

2. Household crimes of objective similarity, however, the action is only possible under Article 144.1 of the Criminal Code's qualification to testify to the existence of a special case, which is fully consistent with the provisions and recommendations of the United Nations Convention Against Torture. The second part of Article 144¹ of the qualifying marks should be included:

Paragraph (e) - The same action committed by a special instrument (tool) or medications that for torture. Such tools may include special electric equipments, sharp, pierce objects that increase the victim's suffering. Drugs belong to the so-called "Truth serum", terrible pain, causing convulsions and other means.

Paragraph (v) the use of torture, sexual violence. Implied recognition of the abuser in order to obtain the necessary information, or frightened, or actually commits an imitation of perverted sexual acts against the victim (for example, using a variety of subjects, etc.) Such actions aim to satisfy the sexual needs, but also the need to recognize and accept the victim's humiliation .

Paragraph (i) the torture of self-interest, when the official or representative of the government to force the victim to perform actions related to economic interests, business or property donation to the state or a third person against his will.

Paragraph (j). Especially grave crime against false allegations in order to coerce confessions or to a third party. In such cases it is the victim of torture is to make a false confession on his grave or especially grave crime or by a third party. Such an offense could be a premeditated murder, terrorism, kidnapping or any other offense for which the sentence is determined more than 10 years to life imprisonment or life imprisonment.

Section 144¹, paragraph 3 of the qualifying mark shall be added:

Paragraph (b), the same action that caused the victim's death or other grave consequences - such crimes can qualify if the torture results in serious bodily injury inflicted on the victim. It should be noted that according to the qualifying marks in the same edition of the consequences is reflected in Articles 143. Illegal deprivation of liberty, 143¹. Trafficking in Persons ; 143². Trafficking in minors; 144. Hostage capture.

According to the results achieved qualifying marks involve the systematic approach of the legislator in the disposition of Article 144¹ of this chapter will be a crime.

The second part will be removed from Article 144¹:

- Paragraph (a). The same action committed by an official or by a person holding equivalent position. The conceptual approach is dictated by the need to "torture" shall be guilty of a special subject.

- Paragraph (f) - The same action committed: violation of human equality because of their race, skin color, language, sex, religious affiliation, religion, political or other opinion, national, ethnic, social origin, place of residence, property or social status due;

This is due to the fact that the crime of torture inflicted violence and the suffering of motivation qualification does not matter, so long as the Convention against Torture or inhuman treatment due to consider the liability of any kind for any reason based on discrimination.

The changes and additions in mind, the proposed Article 144¹ to read as follows:

144¹ of the Criminal Code "torture"

1. Torture, a person, a close relative or him materially or otherwise dependent upon such conditions or treatment, which is, by its nature, intensity or duration

to cause severe physical pain or mental, or moral suffering, which aims to provide information, evidence or confession, or intimidating or coercing him or a third person has committed or is suspected to punish a person committed an act, if it is torture inflicted state public official or other person acting in an official position, or at the instigation of, or with the permission of his or her tacit consent.

Punishable by imprisonment for a term of seven to ten years, fine.

2. The same action committed:

A) the use of one's official position;

B) repeatedly;

C) two or more persons;

D) group;

E) A special instrument (tool) or using medicines that are designed for torture;

F) the use of sexual violence;

G) against a pregnant woman, a minor, helpless or guilty materially or otherwise dependent persons;

H) ordering;

I) in connection with the kidnapping as a hostage;

K) account;

K) is especially grave crime against false allegations in order to coerce confessions or to a third person, -

Punishable by imprisonment for a term from nine to fifteen years, or the deprivation of the right to hold office for a term of five years.

3. Similar action -

A) committed by an organized group;

B) which caused the victim's death or other grave consequences, -

Punishable by imprisonment for a term of twelve to twenty years, or life imprisonment, deprivation of the right to occupy a position or activity for a period of five years.

In **chapter five** (torture and other forms of inhuman and degrading treatment and punishment prevention)

Crime prevention can be determined as the impact of challenging behavior and reasons supporting the offender conditions, resulting in a reduction in the number of offenses is reached, its structure altered or eliminated.

Prevention of criminal elements are:

A) the prevention of infringement of the general, special and individual to individual anti-social personality formation stage;

B) an offense under the Prevention of stage events;

C) the prevention of infringement of the victim stage events.

Crime prevention should be based on the following universal principles:

- The legal and moral standards;
- Humanism, scientific, justification, plan, crime suppression subjects professionalism.

Prevention of criminal state - means a combination of a legal mechanism that provides public relations and resolution of the causes of offense committed and supportive environment for its detection, eliminate, minimize or neutralize them. The mechanism of the structure comprise the following components:

- The ruling system of the state, its bodies, state organizations and individual citizens are granted by the appropriate authority in the form;
- The social groups and individual citizens from criminal behavior in determining the aggregate social manageable system.
- Techniques, methods, and measures the combination of a managed system, which is implemented by the impact of the ruling system's behavior to the formation of social groups and individual citizens for lawful purposes;
- Combination of factors affecting the management of subjects and objects, and which is necessary to take into account the impact of managed (economic, political, social, psychological, etc.).

Georgia criminal legal basis for the prevention of early stage of development. This leads to the need for a law making it criminal to prevent the state - legal mechanisms and, in particular, the "crime prevention system is the basis for improvement of the state" have allowed us to refine the law.

Prevention of subjects

Monitoring the state of Georgia has a number of mechanisms that work towards the prevention of torture and ill-treatment. These are:

1. The Ministry of Corrections and Legal Assistance Division of the General Inspectorate of the Department of Human Rights;
2. Ministry of the Interior of the Human Rights Protection and Monitoring Division;
3. Human Rights Division of the Prosecutor's Office;
4. Chief Prosecutor's Office;
5. Community monitoring committees;
6. Ombudsman - Public Defender - Public Defender's overall mandate;
7. Ombudsman as a National preventive mechanism mandated.

Mechanisms for the Prevention of Torture

Prevention of torture and inhuman treatment against terrorism and other forms of necessary legislative, organizational and information management system in the state of preventive mechanisms.

Legislative measures, on the one hand, focused on the prevention of torture and ill-treatment of victims, witnesses, investigating individuals and their families, legal protection of special forms of development, on the other hand, the

legislation, for which it is necessary to torture as a negative social phenomenon is a clear legal definition; The main forms of crime detection and species; Inflicted on the victim's physical, moral or material damage determination by the United Nations Convention against torture and inhuman treatment appropriate (in particular, should be defined as torture under the Criminal Code of subjects, forms, objectives, results).

Organizational arrangements should include:

1. Closed all institutions providing public access to the supervisory commissions promoting. To do this, the United Nations Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment under Article 3 of the Optional Protocol to the Convention, the Government of independent organizations and the Ombudsman's office must provide the following:
  - A) the number of places of detention of prisoners, the number and location of such places unrestricted access to any information;
  - B) the treatment of prisoners, the conditions of their stay in custody and access to information;
  - C) In the second paragraph, in places of detention, unrestricted access to its buildings and facilities;
  - D) without witnesses, personally or, if necessary, through an interpreter, in private conversation opportunity to produce the prisoner or any other person who will be able to provide relevant information;
  - E) The right to choose the place without opposition, which wants to see the person with whom to converse;
- Torture (beatings) Fixation of evidence-based measures for the improvement afforded by the Istanbul recommendations and standards; This, first of all, to the investigation of torture or ill-treatment of the medical experts who are always claiming to be guided by the highest ethical standards, and informed consent to any examination and examination
2. Victim and her family before the individual and the state's responsibility to determine the activities that are to include:
  - Promotion of prosecution or, where appropriate, the disciplinary penalty be imposed for persons whose guilt has been established search process;
  - The state's full pay and compensation arrangements determining the need for fair and adequate financial compensation and medical - rehabilitation costs;

- State agencies from torture and ill-treatment of the facts of the complaint and notice of investigation to ensure the effective and efficient measures;
- measures aimed at suspected of torture and ill-treatment of persons in positions of authority to stop by the complainant, witnesses and their families, as well as investigating the person directly or indirectly controlling or preventing the exercise of power.

6. Scientific Novelty

Georgian science thesis on substance abuse from public officials, in particular, the Prevention of Torture theoretical and applied, in the first complex monographic study Criminology.

1. The author proposes a new definition of the concepts of violence and torture, and torture of legal norms governing the new model;
2. In theory, the changes and amendments in legislative norms processed, identified and substantiated their place in the private section of the Criminal Code, torture related crimes in the compositions of the established limits;
3. The author also proposed a new definition of violence and torture related to the different terms;
4. The principles have been developed for the prevention of torture and the criminal personality traits of the victim, as well, considering his social status;
5. Torture wrong qualifications were a Supreme Court order to avoid the necessity of statutory regulation, in which:
  - Courts need to pay attention to the fact that violence and torture related crimes substantial harm to human rights and freedoms protected by the law. It is therefore timely and appropriate to consider this category of cases is one of the important conditions for real legal protection;
  - To underline the importance of prevention of torture. In this connection, it should be left to respond to the causes and conditions that facilitate torture are presented, affecting the legality of the security situation;
  - Also, attention should be paid according to the judgment of the Criminal Code and the private decisions of the necessity to take measures that will help to eliminate the causes of torture.

6. For the theoretical level of torture causes and circumstances contributing 4 groups: social, state (upiretesad Interior and the prison system), functional responsibilities of enforcement officers, Impunity and contributing to the torture of the causes and conditions of the subject's personal character.
7. Key measures outlined to fight against torture, such as:
  - The formation of an independent body investigating the facts;
  - The enactment of legislation in which the prosecutor will be responsible for the torture of the lack of commitment at the trial. It is also important that the requirements of the legalization of torture in accordance with the provisions of the notice on the inspection mechanism;
  - If there are traces of physical violence, the victim of a statutory right to pass on the expertise of the doctor, who has no connection to the Interior and Justice authorities.
  - An independent forensic institute, which the citizens of the right to protection from torture and abuse of officials will allow the realization of a wide variety;
  - Interior agencies reporting system (for example, the crime rate of replacement by other measures);
  - "Prevention of Torture" and the adoption of legislation in Georgia.

7. Conclusion – Recommendations.

Dissertation examined the complex Officials from violence (torture) related to the previously little-explored problems.

It was necessary to study the issue of violence in the multi-access nature of the systematic approach. On the one hand, this is reflected in the relationship between individual and contextual factors in the analysis, on the other hand, the violence was considered as a determinant of human behavior, many factors influence the result.

Thesis analyzed the different definition of the general characteristics and formed his new definition of torture laid out, which revealed details of the crime and the offender's subjective side. In the historical context of the formation process and its use of torture analyzed the mechanism of ancient times to the present day. Criminological characteristics of the crime of torture given the situation, structure and dynamics on the national and international levels. Also, analyzed

cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, the notion that enforcement of international and national judicial practice. Degrading Treatment or Punishment, discussed matters of judicial practice. Crime of violence (including torture) victims' review.

Separately was reviewed the results of torture, aggression and harassment (physical, mental/Psychological, social) and factors that may influence them: torture objectives, type of victim, environmental characterization, treatment and rehabilitation.

On the empirical level studied public opinion on the effectiveness of the state to fight against violence.

Torture was clearly related to the norms of international law, which was dictated by the necessity of making history. International legal instruments against torture systemic approach to research raised the issue of the need for their systematization, which is also widely covered in the dissertation.

Made in Turkey, Spain, the United States, Armenia, Azerbaijan, Moldova, the Russian Federation, Ukraine, Uzbekistan, criminal laws laid out a comparative analysis of the rules governing torture.

Torture Articles of the Criminal Code has been developed regulatory changes and amendments, thereby contributing to an increase in the efficiency of the proceedings and crime rates.

Torture Articles of the Criminal Code has been developed regulatory changes and amendments, thereby contributing to an increase in the efficiency of the proceedings and crime rates.

Special investigative mechanism has been proposed a bill that would be a basis for essential changes in the torture of the investigation and supervision.

Over the past 20 years, Georgia has implemented a number of international treaty, the State has become a prominent international cooperation mechanisms, but taking into account the systemic problems of the order, we face significant implementation of the recommendations listed below.

General recommendations:

1. Reforms "Criminal Justice Reform Sector Policy Support Program" framework, which provides: prisoners rights protection mechanism, to improve conditions of serving the sentence places, the probation system, the maximum involvement of the Ombudsman to monitor the process of reform, juvenile justice reform;
2. Create an Independent Investigation Mechanism for torture.

Recommendations related to the public control:

3. *The legislative and practical levels of public supervisory commissions to ensure access of all types of indoor facility;*
4. *Establishing mechanisms which will not be erovnulsakartvelos of Corrections and Legal Assistance of stimulation, human rights non-governmental organizations to consider open for monitoring, prevention mechanisms duplication; Such a monitoring mechanism for a wider mandate.*
5. *Human rights organizations and advocates strengthening the protection of the public interest: torture victim protection practical, strategic participation in legal proceedings, Amicus Curiae in the preparation of opinions, monitoring of human rights, legislation and law enforcement practice changes effective lobbying strategy.*
6. *Professional groups and civil society efforts to consolidate the public interest in effective protection of the national and international levels, It can be achieved analytical materials (policy paper) in drafting the legislation, law-enforcement practices and institutional development issues.*
7. *Alternative reports to the United Nations and regional human rights organizations (Council of Europe, OSCE).*

Ombudsman as a national preventive mechanism of the activities:

8. *National preventive mechanism to increase funding;*
9. *The concept of "Name and Shame" ("lay bare and shame") to support the human rights violations of the confirmed cases. National preventive mechanism to encourage protection of the recommendations; The Public Defender's access to the suspended cases;*

10. *The Parliamentary Ombudsman's report on the review of encouragement. Not only in the plenary sessions of the hearing, but the committees too.*
11. *The Parliamentary Ombudsman's report on the review of encouragement. Not only in the plenary sessions of the hearing, but the committees too.*

Organizational recommendations:

12. *Revision of the Law on Police provisions relating to the use of excessive force by law enforcement officers, also in compliance with the provisions of Article 2 of the European Convention on Human Rights, the legal basis of the above;*
13. *The law enforcement agencies, in particular, the police performance assessment criteria for the exclusion of the crime rate.*
14. *Also, it is important to determine the legislative level: a) the Court's consideration of the application procedure for a preliminary investigation of the torture; B) the obligation of the court to suspend the hearing of his application for the study of materials and so forth.*
15. *The record of serious bodily existence, the prison administration, if necessary, obliging prosecutors to investigate the causes of injury; Prosecutors stimulate, to effectively investigate human rights violations; Prohibition of torture committed by the investigating officer of his own; National preventive mechanism to encourage the prosecution of perpetrators of torture.*

Legislative recommendations:

16. *Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment under Article 14 (fair and adequate compensation for the victims' right) implementation;*
17. *According to Article 144¹ of the Criminal Code to toughen punishment. Diversion and to exclude the possibility of amnesty for perpetrators of torture;*
18. *The following amendments and additions to the Criminal Code:*
  - *unite the members of the Criminal Code 125 "beating" and 126th "violence" of the Convention. For this purpose, shemotavazobulia by Article 125 ("beat") new edition (see below).*

- *The Criminal Code of 144¹, 144² and 144³ provisions, it is appropriate to the subject of torture are regarded as special subjects (The official representative of the government). The subject of torture should be given only with the complicity of the criminal charges.*
- *At the next qualifying signs should be added:*
  - A. Rape and torture (including a variety of subjects);
  - B. Torture different device (instrument), including special drugs;
  - C. Torture lucrative purpose (for example, the victim's own business or transfer of property to the state or to a specific person / entities.
  - D. Torture is a particularly serious offense (terrorist act, Kidnapping, murder, etc.) Recognition of coercion purpose.
  - E. Torture, which has caused the victim's death or bodily injury of varying severity.

Research under the proposed Penal Code 125, 144¹, 144² and 144³ of the new edition

Article 125 of the Criminal Code ("beat") the proposed wording

1. Beating or other violence that results in physical pain, but not under Article 120 of this Code result, - is punishable by a fine or community service for a term of one hundred twenty to one hundred eighty hours in length or corrective labor for a period of fifteen months.

2. Systematic beatings or other violence, committed with extreme cruelty that led to the victim's physical or mental suffering caused, but not in the Code under Article 117 or 118 of the result - shall be punished by restriction of freedom for up to two years or a prison term of one to three years.

3. The same action committed:

- A). Two or more persons;
- B). Against a pregnant woman;
- C) the victim or his close relatives in connection with the official activities;

D). Against a minor, the offender or a vulnerable position financially or otherwise dependent on;

E). In connection with the hostage-taking;

F). Stock;

G). Racial, religious, national or ethnic intolerance;

H). Official capacity;

Punishable by imprisonment for a term of four to six years, the position of the right to up to three years or without deprivation.

Under Article 144¹ of the "torture" of the proposed wording

1. Torture, ie the person, his close relative or a person financially or otherwise dependent or treatment of such conditions, which by its nature, intensity or repeatability within a reasonable period to cause severe physical pain or mental or moral suffering aimed information, evidence or confession, intimidation or coercion, or punish him or a third person has committed or is suspected of having committed, or the torture inflicted by state officials, or the official position of the other person, or at the instigation, or with his authorization, or a tacit agreement.

2. The same action committed:

A) repeatedly;

B) two or more persons;

C) by a group;

D) medication or special tools (tools) which are designed for torture;

E) the use of sexual violence;

F) against a pregnant woman, a minor, helpless or guilty of the material, or other dependent persons

G) order;

H) of the hostage-taking;

I) self-interest;

J) of a particularly serious crime in order to coerce confessions or false evidence against third parties.

3. The same action committed:

A) committed by an organized group;

B) which caused the victim's death or other serious consequences, -

Punishable by imprisonment for a term of twelve to twenty years, or life imprisonment.

Under article 144² "threat of torture" proposed wording

Article 144¹ of this law to the conditions, treatment or threat of a penalty, the same order, if the threat is carried out by state officials, or the official position of the other person, or at the instigation, or with his authorization, or a tacit agreement. - Shall be punishable by fine or imprisonment up to two years.

144³ Criminal Code of "degrading or inhuman treatment" of the proposed wording

1. The humiliation or coercion, inhuman, degrading slavery, which cause severe physical or mental pain or suffering, if these actions gankhortsieebulia a public official or other person acting in an official position by, or at the instigation, or with his authorization, or a tacit agreement

- punishable by a fine, restriction of freedom for up to three years or a prison term of two to five years.

8. The same action committed:

A) an officer or equivalent person;

B) using official position;

C) repeatedly;

D) two or more persons;

E) by a group;

F) violation of human equality, their race, skin color, language, sex, religion, creed, political or other opinion, national, ethnic, social origin, place of residence, property or social status;

G) against a pregnant woman, a minor, detained or otherwise deprived of liberty, helpless or materially or otherwise dependent on the perpetrator;

H) by order;

I) in connection with the hostage-taking, - is punishable by imprisonment for a term of four to six years, a fine, or of the right to occupy a position from up to five years or without it. Note: Articles 144¹, 144² and 144³ of this Code shall not apply to actions under Article 71 of the same Code, the limitation period.